

*Bureau Advies Research Training
voor non-profit en overheid*

Plussen en minnen

*eindrapportage over een
evaluatieonderzoek naar de Plusregeling
Cultuurparticipatie 2009-2012*

April 2012
Margreet Windhorst
Peter van der Zant

Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

Bureau ART evalueerde op verzoek van het Fonds voor Cultuurparticipatie de Plusregeling, die eind 2012 wordt beëindigd. De Plusregeling is een subsidieregeling voor projecten die actieve cultuurparticipatie stimuleren en van belang zijn voor actieve cultuurparticipatie in Nederland; het gaat om projecten op het gebied van kunst, erfgoed en media.

De evaluatie had de volgende doelen:

1. Een beeld krijgen van de manier waarop en de mate waarin de Plusregeling beantwoordt aan de behoeften van de aanvrager;
2. Een beeld krijgen van de manier waarop en de mate waarin de regeling heeft bijgedragen aan bewustzijn in het veld over het begrip 'actieve participatie' en de mogelijkheid van het organiseren van (deel)projecten op dit gebied;
3. Een beeld krijgen van de mate waarin de doelstellingen zijn gehaald die in de regeling zijn geformuleerd.

Bureau ART voerde gesprekken met vertegenwoordigers van ca. 50 projecten die vanuit de Plusregeling werden gefinancierd en van ca. 10 waarvan de aanvraag was afgewezen. Ook werden interviews afgenomen bij 18 vertegenwoordigers van andere cultuurfondsen, landelijke sectorinstituten en enkele provincies en gemeenten. Bovendien werden documenten en jaaroverzichten over de uitvoering van de Plusregeling geanalyseerd. Uit de evaluatie kunnen de volgende conclusies worden getrokken, ingedeeld naar de drie doelen van de evaluatie.

De Plusregeling en de behoeften van de aanvrager

De Plusregeling heeft in ruime mate beantwoord aan de behoeften van de aanvragers. De financiële bijdrage vanuit de Plusregeling is voor veel organisaties heel belangrijk of zelfs essentieel geweest om het project (een festival, een evenement, een theaterproductie, een educatief project) te realiseren. In veel gevallen is de bijdrage uit de Plusregeling ook de hoogste bijdrage die men vanuit een fonds heeft ontvangen.

Het FCP financiert maximaal 50% van de projectkosten in het kader van de Plusregeling. Mede daardoor kloppen bijna alle aanvragers ook aan bij andere fondsen. Veel genoemd worden VSB-fondsen, SNS Reaal Fonds, Prins Bernhard Fonds (landelijk of provinciaal) en St. DOEN. Daarnaast zijn kleinere (lokale) fondsen belangrijk voor de aanvragers. Gemiddeld wordt naast het FCP bij drie andere financiers (fondsen, provincies, gemeenten) geld aangevraagd. Opvallend is dat professionele organisaties bij minder andere fondsen/financiers aanvragen (gemiddeld 2,4) dan kleinere amateurorganisaties (gemiddeld 3,6). Er is geen verband tussen het aantal aangeschreven fondsen en de hoogte van de projectkosten (boven of onder 10.000 euro). Kleinere amateurorganisaties spreiden de dekking van hun kosten over meerdere fondsen, waaronder vele lokale en provinciale fondsen.

Het FCP enerzijds en provincies en gemeenten anderzijds wisselen nauwelijks informatie uit over de projecten die vanuit de Plusregeling worden gefinancierd, terwijl de aanvragers vaak ook geld ontvangen uit de matchingsregeling Cultuurparticipatie provincies en gemeenten of uit de eigen regelingen van provincies en gemeenten om actieve cultuurparticipatie en/ of cultuureducatie te stimuleren.

Voor een ruime meerderheid van de aanvragers vormden de criteria van de Plusregeling geen enkel probleem. Zeker bij projecten in de podiumkunsten trok men vaak al snel de conclusie dat de criteria van de Plusregeling goed bij het voorgenomen project pasten. In totaal bij 24% van de gehonoreerde aanvragen had de aanvrager in meerdere of mindere mate problemen met het criterium 'actieve cultuurparticipatie'. Veel van deze aanvragers hebben aanvragen ingediend met een educatief karakter en/of vanuit de sector van erfgoed en volkscultuur.

Zoals bijna elk fonds of financier (provincie) hanteert het FCP het criterium 'onderscheidend' of 'bijzonder' of 'innovatief'. Zeker bij amateurs is er juist behoefte aan geld voor meer reguliere activiteiten, bijvoorbeeld een jaarlijks festival. Nu probeert men voor hetzelfde festival na 2 of 3 jaar bij een volgend fonds geld binnen te halen. Zo lijkt er een spanning te bestaan tussen de eis van vernieuwend zijn (of onderscheidend zijn) en verankering (die juist continuïteit vereist). Dit geldt zeker ook voor educatieve projecten in het onderwijs, waarbij het vaak jaren duurt voordat een project in de scholen is verankerd.

De Plusregeling gebruikt regelmatig de term 'landelijke uitstraling', 'voorbeeldfunctie' of 'landelijke waarde'. Projecten worden (mede) beoordeeld in een landelijk perspectief. Maar er is onduidelijkheid wat dit precies inhoudt en wie de verantwoordelijkheid heeft voor het invulling geven aan die landelijke uitstraling, voorbeeldfunctie of waarde. Mede door deze onduidelijkheid bestaat bij velen de indruk dat de Plusregeling een groot aantal zeer nuttige bouwstenen heeft opgeleverd, maar dat niemand daarvan een gebouw maakt.

Het FCP heeft, mede dankzij de ervaringen met de Plusregeling, bij de aanvragers over het algemeen een zeer positief imago: open, toegankelijk, transparant, betrokken, enthousiast en niet bureaucratisch. De medewerkers krijgen veel lof toegezwaaid: ze zijn deskundig en hebben inzicht in de betekenis van amateurkunst voor de samenleving. De eerste lichte aanvragers uit 2010 zijn soms kritisch over de bereikbaarheid van medewerkers indertijd, de traagheid van besluitvorming en de wisseling van medewerkers bij het fonds in de beginperiode van de Plusregeling.

Zeer positief wordt gewaardeerd, dat het fonds uitvoerig toelicht waarom een aanvraag niet of slechts ten dele is gehonoreerd. Ook vindt men het prettig dat het mogelijk is een stafmedewerker van het fonds een reactie te vragen op een globaal voorstel, voordat de aanvraag wordt ingediend. Vooral ervaren aanvragers maken hiervan gebruik.

Tegelijkertijd is het FCP voor sommigen een fonds van regelingen; dat vindt men vanuit het aanbod (de overheid) gedacht, niet vanuit de aanvrager (die zijn weg in die regelingen moet gaan zoeken). Ook wordt het fonds meer als een kunstgeoriënteerd dan als een erfgoedgerelateerd fonds ervaren, ook qua affiniteit en deskundigheid van de medewerkers.

Van alle aanvragers geeft slechts 13% aan dat zij moeite hadden met de procedures van de Plusregeling. Het betreft vooral amateurverenigingen die een aanvraag boven de 10.000 euro indienden. De overige aanvragers zeggen niet of nauwelijks problemen met de procedure te hebben gehad.

De mogelijkheid om digitaal aan te vragen wordt door veel aanvragers gewaardeerd. Vaker wordt kritiek geuit op het feit, dat bij de Plusregeling ook de inkomsten en uitgaven in een format moeten worden geplaatst. Het format van de Plusregeling strookt vaak niet met de indeling van de eigen begroting en het kost daarom veel tijd om de posten uit de eigen begroting te plaatsen in het format van het FCP.

Aanvragers merken regelmatig op, dat het zeer veel werk zou schelen als de (landelijke) fondsen hun procedures op elkaar zouden afstemmen en bijvoorbeeld meer eenheid in hun aanvraagformulier zouden brengen. Sommigen pleiten voor meer mogelijkheden om een aanvraag (ook) mondeling toe te lichten of te 'pitchen'.

Het valt op dat suggesties van (de beoordelingscommissies) van het FCP ter verbetering van het project in de toekenningsbrief vaak als vrijblijvend zijn opgevat. In de verantwoordingsfase vraagt het fonds niet specifiek naar wat de aanvrager met deze suggesties heeft gedaan.

Geen enkel project heeft problemen met de eis dat er gedetailleerd verantwoording moet worden afgelegd over de uitvoering en de wijze waarop het geld is besteed. Dat geldt ook voor de aanvragers van bedragen tussen 5.000 en 10.000 euro. Men is eerder verbaasd over de kleine rol van het fonds bij de eindafrekening en de geringe controle op het behalen van de gestelde (kwantitatieve en inhoudelijke) doelen.

Aanvragers realiseren zich dat medewerkers van het fonds niet alle projecten persoonlijk kunnen bezoeken. Toch is er soms teleurstelling over het feit dat het fonds weinig belangstelling toont, zelfs voor de projecten die een flink bedrag hebben ontvangen. Sommige vertegenwoordigers van (grotere) projecten zouden het logisch en wenselijk vinden, dat er in elk geval een mondeling eindgesprek over hun project had plaatsgevonden.

Er worden in de gesprekken soms vragen gesteld over de rol van een fonds als het Fonds voor Cultuurparticipatie. Ziet het Fonds zichzelf alleen als geldloket of ook als adviseur/coach of zelfs als opdrachtgever? Bij de rol van adviseur/coach zou het bijvoorbeeld kunnen gaan om het adviseren over samenwerken met anderen bij de uitvoering van het project of het betrekken van partners bij de verspreiding en verankering van de resultaten. Zeker de grotere, meer ervaren organisaties zouden graag zien dat het FCP zich vanuit de eigen doelstellingen meer opstelt als partner.

Volgens enkele gesprekspersonen met veel ervaring in het veld van amateurkunst, zou een duidelijker advies- of zelfs regierol van het FCP kunnen voorkomen dat projecten uit de Plusregeling een losse verzameling prachtige bouwstenen zonder samenhangende structuur blijft.

De bijdrage aan het bewustzijn over het begrip 'actieve cultuurparticipatie'

De Plusregeling heeft in bescheiden mate bijgedragen aan het bewustzijn van het begrip 'actieve cultuurparticipatie'. Enkele organisaties (9% van de gehonoreerde aanvragen) geven aan dat zij door de criteria van de Plusregeling hun project anders hebben ingericht. Dat betreft vooral amateurverenigingen die meer dan 10.000 euro hebben ontvangen. In de meeste gevallen ging het om het meer aandacht geven aan onderdelen gericht op actieve cultuurparticipatie, zoals workshops tijdens een muziekfestival.

Met de Plusregeling zijn honderden initiatieven gefinancierd die daadwerkelijk hebben geleid tot actieve cultuurparticipatie, soms expliciet van groepen die anders weinig cultureel actief zijn. Veel initiatieven hebben een vervolg gekregen of hebben geleid tot nieuwe activiteiten. Hoewel het soms moeilijk is om in te schatten, is op grond van de gevoerde gesprekken met vertegenwoordigers van de projecten bij ongeveer de helft van de projecten sprake van een blijvende invloed op de organisatie, in de zin van nieuwe activiteiten die voortbouwen op de ervaringen die met het project zijn opgedaan.

De mate waarin de doelstellingen zijn gehaald

Het is op grond van de gevoerde gesprekken en de geraadpleegde documenten moeilijk een definitief beeld te krijgen van de mate waarin de Plusregeling de doelstellingen ('bevordering van deelname aan het culturele leven van inwoners van Nederland') heeft bijgedragen.

Op basis van de in het onderzoek betrokken projecten kan worden geschat dat minstens 300.000 Nederlanders actief geparticipeerd hebben (of nog zullen participeren) in de projecten, gefinancierd uit de Plusregeling, in de jaren 2010, 2011 en 2012. Daarnaast hebben naar schatting zo'n 2 miljoen Nederlanders als toeschouwer/ bezoeker kennisgemaakt met de projecten uit de Plusregeling.

Een andere indicatie van de mate van doelrealisatie wordt gevormd, door de mate waarin de Plusregeling van doorslaggevende betekenis is geweest voor de aanvrager. Uit de gesprekken blijkt dat in ruim de helft van de gevallen (56%) het project zonder bijdrage vanuit de Plusregeling slechts in afgeslankte vorm was doorgegaan, dat wil zeggen op minder locaties, op een minder aansprekende locatie, met minder professionele begeleiding of met minder onderdelen, zoals workshops, expliciet gericht op actieve cultuurparticipatie. In 44% van de gevallen zou het project zonder bijdrage uit de Plusregeling zelfs niet zijn doorgegaan zonder of was het project 'in de wacht geplaatst' in afwachting van andere financiers.

Een laatste indicatie van de mate van doelbereiking wordt gevormd door het bereik van doelgroepen en de verdeling van de aanvragen naar discipline en regio¹. Van alle aanvragen in 2010 werd 39% in behandeling genomen en ter beoordeling aan een commissie voorgelegd. De overige aanvragen voldeden dus niet aan de formele of inhoudelijke criteria, waardoor ze niet in aanmerking kwamen voor subsidie. Van de gehonoreerde aanvragen had 85% betrekking op kunsten, 8% op erfgoed en 7% op media.

Het aantal aanvragen liep in 2011 enigszins terug, van 1.058 in 2010 naar 825. Het percentage gehonoreerde aanvragen steeg van 22% in 2010 naar 26% in 2011 (in vergelijking met andere fondsen eerder een hoog dan een laag percentage). 62% (in 2010 68%) van de gehonoreerde aanvragen werd ingediend door een professionele organisatie, waarbij het project direct ten goede kwam aan amateurs, 32% (was 29%) door een vrijwilligersorganisatie en 6% (was 3%) door professionele organisaties waarbij het project zich niet direct op amateurs richtte, maar wel relevant was voor de ontwikkeling van actieve cultuurparticipatie (omdat het project als een voorbeeld voor de amateursector) werd beschouwd.

Het aandeel muziek in de gehonoreerde aanvragen steeg van 32% in 2010 naar 35% in 2011, theater daalde van 23% naar 20%. Het percentage multidisciplinaire projecten steeg van 4% naar bijna 14%, maar dat was een gevolg van een andere wijze van het scoren van de discipline door het Fonds. Er komen (net als bij vergelijkbare regelingen van andere cultuurfondsen) weinig aanvragen binnen op het gebied van beeldende kunst en schrijven, maar dat is verklaarbaar vanuit de meer individuele beoefening van deze kunstdisciplines en het feit dat de kosten van beoefening en daarmee de subsidiebehoefte van deze disciplines vaak lager zijn dan bij muziek of theater.

Om het aantal aanvragen uit provincies buiten de Randstad te stimuleren, organiseerde het FCP begin 2011 regiobijeenkomsten in Friesland, Limburg, Zeeland en Overijssel. Dit leidde volgens een interne analyse van het FCP niet (direct) tot meer gehonoreerde aanvragen uit deze regio's.

¹ Ook het Fonds voor Cultuurparticipatie gebruikt deze indicaties voor de mate van doelbereiking, zie het artikel van Chrit van Rensen in het Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2011.

Uit de interviews met de aanvragers blijkt dat de criteria van de Plusregeling (en ook vergelijkbare criteria van andere fondsen) een rol spelen bij het achterblijven van het aantal aanvragen uit andere provincies dan de Randstad. Het gaat dan om criteria of aanduidingen als 'landelijke uitstraling', 'voorbeeldproject' of 'landelijke betekenis', maar ook om 'onderscheidend', 'vernieuwend' of 'bijzonder'. Instellingen en verenigingen van buiten de Randstad hebben vaak de indruk dat hun project hooguit een voorbeeldfunctie heeft voor de eigen regio, maar niet zodanig dat men in aanmerking komt voor een landelijke regeling van een landelijk fonds.

Aanbevelingen

De uitkomsten van deze evaluatie leiden tot de volgende aanbevelingen van Bureau ART aan het Fonds voor Cultuurparticipatie. Deze aanbevelingen hebben meer in het algemeen betrekking op subsidieregelingen van het FCP voor amateurkunst, cultuureducatie en erfgoed/ volkscultuur.

1. Er is onduidelijkheid over de vraag wie verantwoordelijk is voor overdracht van resultaten, met name bij projecten die door het FCP zijn aangeduid als 'voorbeeldproject' of 'project met landelijke betekenis'. Ook worden de projecten die vanuit de Plusregeling werden gefinancierd ervaren als een 'verzameling waardevolle maar losse bouwstenen'. Overweeg in een nieuwe subsidieregeling een (bescheiden) deel van het budget te reserveren voor systematische overdracht van resultaten, in samenwerking met het nieuwe kennisinstituut voor cultuureducatie en amateurkunst. Hoe meer de criteria van het FCP aansluiten bij de door dit kennisinstituut gesignaleerde problemen in het veld van amateurkunst en cultuureducatie (en de op basis hiervan opgestelde lange-termijnagenda), hoe gericht deze overdracht kan verlopen.
2. Binnen de rijksoverheid is een ontwikkeling gaande om ontvangers van kleinere subsidiebedragen minder verantwoording te laten afleggen over de besteding van de ontvangen middelen. Deze ontwikkeling is begrijpelijk vanuit efficiencyoverwegingen, omdat de kosten van verantwoording en controle in verhouding moeten staan met de omvang van de subsidie. In het veld van amateurkunst is er echter weinig begrip voor deze ontwikkeling en vat men minder controle al snel op als 'desinteresse'. Dit kan het maatschappelijk draagvlak voor cultuursubsidies aantasten. Ontwikkel daarom alternatieve vormen van verantwoording, zoals: het op de website openbaar maken en ter beschikking stellen van alle projectverslagen, het zoveel mogelijk persoonlijk bezoeken van een project (zeker boven een bepaald subsidiebedrag), het (bij grotere bedragen) standaard beleggen van een persoonlijk eindgesprek of een bijeenkomst waarop subsidieontvangers worden uitgenodigd de behaalde resultaten aan het Fonds en aan elkaar te presenteren. Deze laatste vorm kan tevens bijdragen aan de gewenste overdracht van resultaten.
3. Veel projectplannen bevatten naast kwantitatieve doelstellingen (aantallen deelnemers en bezoekers) ook kwalitatieve doelstellingen. Deze kwalitatieve doelstellingen worden vaak niet of nauwelijks geëvalueerd, omdat zij buiten de tijdshorizon van de subsidieafhandeling worden gerealiseerd. Leg daarom meer nadruk op de inhoudelijke evaluatie van de doelen. Stel op de website van het FCP een toolkit ter beschikking, waarmee subsidieontvangers hun eigen project kunnen evalueren (formuleren SMART-doelen, eenvoudige evaluatie-instrumenten e.d.). Laat aanvragers een deel van de projectbegroting (5-10%) reserveren voor de evaluatie van hun project. Overweeg een systematiek waarbij het Fonds (of een andere partij) bij sommige projecten na verloop van een jaar automatisch contact opneemt met het project om de voortgang van het behalen van de doelstellingen te bespreken.

4. Er zijn relatief weinig aanvragen van buiten de Randstad. Dat geldt ook voor andere (private en publieke) landelijke fondsen. Organiseer in elke provincie een bijeenkomst voor het amateurveld, waarop fondsen zich gezamenlijk presenteren en de mogelijkheden van de diverse regelingen toelichten. Dit is mede van belang omdat het amateurveld zich geconfronteerd ziet met minder financieringsmogelijkheden bij gemeente en provincie en oplopende kosten (bijvoorbeeld van zaalhuur).
5. Het aantal (gehonoreerde) aanvragen op het gebied van cultuureducatie blijft achter in de Plusregeling. Geef cultuureducatie (in het onderwijs) in het geheel van subsidieregelingen een aparte positie, waarvoor andere criteria gelden dan de criteria die voor de Plusregeling gelden en naast 'actieve cultuurparticipatie' ook 'reflectieve' en 'receptieve' onderdelen worden erkend. Denk daarbij aan criteria als 'verankering in de scholen', 'aansluiten bij het reguliere onderwijsprogramma' en 'duurzame relatie met scholen'. Laat voor een regeling op het terrein van cultuureducatie de subsidie voor meer dan twee jaar gelden, omdat het opbouwen van een duurzame relatie met de scholen minimaal vier of vijf jaar vergt. Evalueer samen met de projectaanvrager jaarlijks de mate waarin de doelen worden bereikt.
6. De sectoren erfgoed en volkscultuur blijken het moeilijk te vinden aan te sluiten bij de criteria van de Plusregeling. Handhaaf het criterium 'actieve cultuurparticipatie', maar verruim de interpretatie van dit begrip. Overweeg daarnaast voor erfgoed en volkscultuur andere criteria te hanteren.
7. Er vindt geen informatie-uitwisseling of overleg plaats met gemeenten en provincies over de honorering van projecten in de Plusregeling. Informeer provincies en gemeenten over de (voorgenomen) honorering van projecten door het FCP, zodat er afstemming kan plaatsvinden tussen het subsidiebeleid van het FCP en het beleid van provincies en gemeenten inzake cultuurparticipatie en cultuureducatie.
8. Veel projecten in de Plusregeling vragen geld aan bij meerdere fondsen. Elk fonds hanteert een eigen aanvraagssystematiek. Probeer de aanvraagprocedures te vereenvoudigen voor het amateurveld, bij voorkeur in overleg met andere fondsen. Geef expliciet ruimte op het aanvraagformulier om te verwijzen naar het eigen projectplan en/ of de eigen begroting. Overweeg de aanvrager de mogelijkheid te geven om in plaats van het vaste begrotingsformat de eigen begroting als financiële onderbouwing te presenteren. Indien toch wordt gekozen voor een eigen begrotingsformat, leg dan aan de aanvragers duidelijk uit wat de redenen hiervoor zijn.
9. In de Plusregeling financiert het FCP een project voor maximaal 50% van de projectkosten. Professionele organisaties kunnen voor de andere helft hun inzet van professionele krachten kapitaliseren (d.w.z. als financieringsbron opvoeren). Amateurorganisaties kunnen dit niet. Overweeg om, net als het VSB-fonds, het bij een nieuwe regeling voor amateurkunst mogelijk te maken de inzet van vrijwilligers in de begroting te kapitaliseren.
10. Veel organisaties hebben de indruk bij subsidieaanvragen steeds weer 'vanaf nul' te moeten beginnen. Creëer daarom de mogelijkheid om als organisatie, net als bij het SNS Reaal fonds en het AFK, een eigen account aan te maken, met actuele informatie, foto's e.d.

Inhoudsopgave

	blz.
Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	2
1. De opzet	10
2. Het gebruik	12
3. Het belang	16
4. De criteria	20
5. De procedures	24
6. De resultaten	28
7. De rol	32

1. De opzet

Begin 2009 werd het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP) opgericht. Missie van het fonds is 'de actieve deelname aan cultuur te bevorderen van inwoners van Nederland in al hun diversiteit ongeacht leeftijd, herkomst, opleiding en woonplaats'. Het fonds richt zich op het ontwikkelen, stimuleren en sociaal en geografisch spreiden van kunstzinnige en culturele projecten binnen het Koninkrijk der Nederlanden via amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur. Deze missie wordt ondersteund door twee doelstellingen: 'meer mensen doen mee' en 'betere faciliteiten (begeleiding, scholing, presentatiemogelijkheden) voor actieve cultuurparticipatie'. Het fonds kent vijf subsidieregelingen. Een van deze regelingen is de Plusregeling voor voorbeeldprojecten voor actieve cultuurparticipatie².

Het Fonds voor Cultuurparticipatie vroeg aan Bureau ART deze Plusregeling te evalueren. De Plusregeling wordt namelijk per 31 december 2012 beëindigd. Mede met het oog op het ontwikkelen van beleid voor de periode 2013-2016 had het FCP behoefte aan een kwalitatief evaluatieonderzoek om inzicht te krijgen in het effect van de Plusregeling. Naast dit kwalitatieve onderzoek verrichtte het FCP zelf een meer kwantitatief onderzoek naar de uitvoering van de regeling.

Doelen van het evaluatieonderzoek

Het kwalitatieve evaluatieonderzoek beoogde drie doelen:

1. Het verkrijgen van inzicht in de manier waarop en de mate waarin de Plusregeling beantwoordt aan de behoeften van de aanvrager;
2. Het verkrijgen van inzicht in de manier waarop en de mate waarin de Plusregeling heeft bijgedragen aan bewustzijn in het veld over het begrip 'actieve participatie' en de mogelijkheid van het organiseren van (deel)projecten op dit gebied;
3. Het verkrijgen van inzicht in de mate waarin de doelstellingen zijn gehaald die in de regeling zijn geformuleerd.

Bureau ART voerde het kwalitatieve onderzoek uit. De interviews werden afgenomen door Margreet Windhorst, Felice Mul en Peter van der Zant. Het onderzoek werd begeleid door een begeleidingscommissie bestaande uit: Lucie Musterd, Chrit van Rensen, Teunis IJdens en Michelle Jacobs. In overleg met de begeleidingscommissie werd ervoor gekozen met het evaluatieonderzoek niet uitsluitend terug te kijken, maar vooral vooruit te blikken. Dit betekende dat de vraagstelling zo werd gekozen, dat de uitkomsten van de evaluatie kunnen bijdragen aan toekomstige beleidsbeslissingen van het FCP ten aanzien van subsidieregelingen, zoals de nieuwe regeling Innovatie amateurkunst. Ook vroeg het FCP om een open evaluatie, waarbij primair vanuit het perspectief van de aanvragers naar de Plusregeling werd gekeken.

De probleemstelling voor het evaluatieonderzoek luidde dan ook:
Wat zijn de resultaten en effecten van de Plusregeling in de ogen van aanvragers en andere stakeholders en welke lering kan uit deze resultaten en effecten worden getrokken voor het toekomstig beleid van het Fonds Cultuurparticipatie?

² Zie o.a. Chrit van Rensen, Tussenbalans: twee jaar Fonds voor Cultuurparticipatie, in Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2011

Opzet van het onderzoek

Het onderzoek van Bureau ART bestond uit vijf onderdelen:

- a. Een groepsgesprek bij aanvang van het onderzoek met een aantal medewerkers van het FCP. De kernvraag in dit groepsgesprek luidde: op welke vragen zou dit onderzoek antwoord moeten geven, mede met het oog op toekomstige beslispunten?
- b. Gesprekken met vertegenwoordigers van 48 organisaties, die geld uit de Plusregeling hadden ontvangen (zie bijlage 1 voor het overzicht van gesprekspartners). Voor deze gesprekken werd een checklist gebruikt met vragen over o.a. de aard van het project, de aansluiting van (criteria van) de Plusregeling bij het project, de ervaring met het FCP en de aanvraagprocedure alsmede de resultaten van het project (zie bijlage 2 voor de checklist met vragen). De organisaties waren gespreid over diverse disciplines (muziek, theater, dans, erfgoed, media e.d.) en over de diverse provincies. Ook werd een indeling gemaakt naar mate van professionaliteit van de organisatie (professionele organisaties vs. vrijwilligersorganisaties) en naar de omvang van het gevraagde budget (hoger of lager dan 10.000 euro).
- c. Gesprekken met vertegenwoordigers van 10 organisaties, waarvan de aanvraag voor de Plusregeling was afgewezen (zie bijlage 3 voor de checklist met vragen).
- d. Gesprekken met 18 sleutelpersonen, werkzaam bij andere cultuurfondsen, landelijke sectorinstituten, provincies of gemeenten (zie bijlage 1).
- e. Informatieanalyse, niet alleen op basis van de documenten van de 58 projecten waarover gesprekken werden gevoerd, maar ook aan de hand van cijfermatige overzichten en kwantitatieve analyses van de Plusregeling en ander relevant materiaal over de Plusregeling.

Indeling van het rapport

Dit is de eindrapportage over de evaluatie. In hoofdstuk 2 gaan we in op het gebruik van de Plusregeling. In hoofdstuk 3 beschrijven we welke bijdrage de Plusregeling heeft geleverd aan de projecten, in verhouding tot het geheel van financiële bronnen. Hoofdstuk 4 gaat in op de vraag in hoeverre de criteria van de Plusregeling, zoals het criterium 'actieve cultuurparticipatie' aansloten bij de plannen van de aanvragers. In hoofdstuk 5 beschrijven we de ervaring van de aanvragers met de procedures. Hoofdstuk 6 handelt over de resultaten van de projecten, terwijl we in hoofdstuk 7 nog eens de verschillende visies op de rol van een fonds als het FCP op een rijtje zetten.

Hoofdstuk 2 is vooral gebaseerd op de kwantitatieve analyses die door het FCP zelf werden uitgevoerd, aangevuld met de uitkomsten van de interviews met de projecten en met de sleutelpersonen. Hoofdstukken 3 tot en met 7 zijn volledig gebaseerd op de gesprekken met de vertegenwoordigers van (gehonoreerde) projecten en de interviews met sleutelpersonen.

In kaders staan uitspraken van de geïnterviewden, die illustratief zijn voor de conclusies die in het betreffende hoofdstuk worden getrokken.

2. Het gebruik van de Plusregeling

In dit hoofdstuk gaan we eerst in op het gebruik van de Plusregeling.

Het karakter van de Plusregeling

De Plusregeling is operationeel vanaf begin 2010. Er is jaarlijks 4,4 miljoen euro beschikbaar. Projecten kunnen voor een uiteenlopende duur, variërend van een dag tot maximaal twee jaar, worden gefinancierd. Met de Plusregeling wil het FCP de actieve deelname aan het culturele leven van inwoners van Nederland, in al hun diversiteit, ongeacht leeftijd, herkomst, opleiding en woonplaats bevorderen. Dat doet het FCP door projectsubsidies te verstrekken aan inspirerende initiatieven op het terrein van cultuurparticipatie, die een voorbeeldstellend karakter hebben vanuit landelijk perspectief. Daarmee wil het FCP een stimulans geven aan de ontwikkeling van kwalitatief hoogstaande (experimentele) projecten op het gebied van amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur. Om aan te sluiten bij actuele ontwikkelingen in het veld, zoals interdisciplinaire kunstprojecten en community arts, is ervoor gekozen om de bestaande schotten tussen de disciplines los te laten en bij de beoordeling drie algemene categorieën te hanteren: kunsten, media en erfgoed.

Eerste analyse van Plusregeling in 2010

In februari 2011 maakte het FCP een eerste analyse van de aanvragen voor de Plusregeling in 2010³. Uit deze analyse bleek onder andere het volgende:

- Van alle aanvragen werd 39% in behandeling genomen en ter beoordeling aan een commissie voorgelegd. De overige aanvragen voldeden niet aan de formele en/ of inhoudelijke criteria, waardoor ze niet in aanmerking kwamen voor subsidie. Uiteindelijk werd 20% van alle aanvragen gehonoreerd.
- Van de gehonoreerde aanvragen had 85% betrekking op kunsten, 18% op erfgoed en 7% op media (uiteraard is in de praktijk dit onderscheid niet altijd goed te hanteren).
- Van de gehonoreerde aanvragen had 90% betrekking op amateurkunst, 8% op cultuureducatie en 2% op volkscultuur. Opvallend was dat een relatief hoog percentage aanvragen op het terrein van cultuureducatie niet werd gehonoreerd.
- 68% van de gehonoreerde aanvragen werd ingediend door een professionele organisatie, waarbij het project direct ten goede kwam aan amateurs, 29% door een vrijwilligersorganisatie en 3% door professionele organisaties waarbij het project zich niet direct op amateurs richtte.
- 32% van de gehonoreerde aanvragen had betrekking op muziek, 23% op theater, 9% op dans. Vergeleken met de indeling van alle amateurkunstbeoefenaars in Nederland naar discipline, valt op dat (gehonoreerde) aanvragen uit beeldende kunst en letteren achterblijven.
- In verhouding tot het aantal inwoners per provincie bleef het aantal (gehonoreerde) aanvragen uit provincies als Flevoland, Limburg, Zeeland, Friesland en Overijssel achter en was het aantal (gehonoreerde) aanvragen uit Utrecht en Noord-Holland juist hoog.
- 47% van de gehonoreerde aanvragen had betrekking op financiële bijdragen van 5.000 tot 10.000 euro. Gemiddeld werd €18.500 per gehonoreerde aanvraag uitgekeerd.

³ Zie Chrit van Rensen, Tussenbalans: twee jaar Fonds voor Cultuurparticipatie, in Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2011

Analyse van jaarcijfers 2011

In januari 2012 stelde het FCP een analyse op van de uitvoering van de Plusregeling in 2011. Een aantal opvallende conclusies die uit deze analyse kunnen worden getrokken (mede in vergelijking met 2010):

- Het aantal aanvragen liep enigszins terug, van 1.058 in 2010 naar 825 in 2011. Het FCP zocht daarvoor verklaringen in het nieuwe aanvraagformulier (waardoor aanvragers beter konden weten waarvoor de regeling is bedoeld) en het feit dat men ook digitaal kon aanvragen (waardoor er minder aanvragen binnenkwamen van 'gelukzoekers').
- Het percentage niet in behandeling genomen aanvragen daalde van 26% in 2010 naar 20% in 2011.
- Er kwamen kwalitatief betere aanvragen binnen, die bovendien (door verbetering van de interne werkprocessen) sneller werden afgehandeld.
- Het percentage gehonoreerde aanvragen steeg van 20% in 2010 naar 26% in 2011.
- 62% (in 2010 68%) van de gehonoreerde aanvragen werd ingediend door een professionele organisatie, waarbij het project direct ten goede kwam aan amateurs, 32% (was 29%) door een vrijwilligersorganisatie en 6% (was 3%) door professionele organisaties waarbij het project zich niet direct op amateurs richtte, maar wel relevant was voor de ontwikkeling van actieve cultuurparticipatie (omdat het project als een voorbeeld voor de amateursector werd beschouwd)
- Het aandeel muziek in de gehonoreerde aanvragen steeg van 32% in 2010 naar 35% in 2011, theater daalde van 23% naar 20%. Het percentage multidisciplinaire projecten steeg van 4% naar bijna 14%, als gevolg van een andere wijze van het invullen van de discipline op het monitoringsformulier. Er kwamen nog steeds erg weinig aanvragen binnen op het gebied van beeldende kunst en schrijven.
- Van de gehonoreerde aanvragen kwam in 2011 55% uit de Randstad. Het aandeel van gehonoreerde aanvragen van buiten de Randstad steeg daarmee.

"Er wordt een drempel gevoeld in een provincie als Friesland om bij een landelijk fonds van een landelijke regeling gebruik te maken. Je hebt al snel het gevoel dat jouw project niet landelijk interessant is, dat ze het in de Randstad beter kunnen. Dat is inderdaad een vorm van bescheidenheid. Wat het Fonds daar aan kan doen? Doorgaan met regionale voorlichtingsbijeenkomsten, zou ik zeggen, want dan kun je mensen in de regio's uitleggen wat de mogelijkheden zijn"

Geografische spreiding

Om het aantal aanvragen uit provincies buiten de Randstad te stimuleren, organiseerde het FCP begin 2011 regiobijeenkomsten in Friesland, Limburg, Zeeland en Overijssel. Dit leidde volgens een interne analyse van het FCP over 2011 niet (direct) tot meer gehonoreerde aanvragen uit deze regio's. Uit Friesland kwamen meer aanvragen en werden er in 2011 in totaal meer aanvragen toegekend. Voor Zeeland was er weinig verschil te zien, uit Limburg en Overijssel kwamen iets meer aanvragen, maar het aantal toegekende aanvragen daalde licht. Uit de interviews met de aanvragers blijkt, dat de criteria van de Plusregeling (en ook vergelijkbare criteria van andere fondsen) een rol spelen bij het achterblijven van het aantal aanvragen uit provincies buiten de Randstad. Het gaat dan om criteria of aanduidingen als 'landelijke uitstraling', 'voorbeeldproject' of 'landelijke betekenis', maar ook om 'onderscheidend', 'vernieuwend' of 'bijzonder'. Instellingen en verenigingen hebben vaak de indruk dat hun project hooguit een voorbeeldfunctie heeft voor Friesland of Limburg, maar niet zodanig dat men in aanmerking komt voor een landelijke regeling van een landelijk fonds. Men vraagt daarom makkelijker geld aan bij de provinciale afdeling van het Prins Bernhard fonds of vroeger bij de regionale afdelingen van het VSB-fonds.

"Pas bij een volgende aflevering van de talentenwedstrijd dacht ik er aan om subsidie bij landelijke fondsen aan te vragen. Ik realiseerde me dat we misschien toch kans maakten bij een landelijk fonds, zoals het Fonds voor Cultuurparticipatie. Eerder had ik er niet aan gedacht. Je hebt toch vanuit Overijssel het gevoel dat zo'n fonds ver weg is. Bovendien denk je in eerste instantie niet dat jouw project zo bijzonder is dat het een voorbeeldfunctie voor de rest van Nederland zal hebben. Wij zijn al blij dat we het in Overijssel voor elkaar hebben gekregen."

Een medewerker van een provincie: "Het FCP zou beter moeten letten op de geografische spreiding in relatie tot de beoordeling. De beoordelingen van de aanvragen worden gedaan door mensen die vooral in de Randstad wonen en werken. Ook wordt er bij de beoordeling te weinig rekening gehouden met de specifieke kenmerken van provincies buiten de Randstad, zoals de beperkte culturele infrastructuur, het minder grote organisatorische vermogen en de geringere aanwezigheid van grote bedrijven, die als cofinancier kunnen optreden. Het FCP kan een veelbeeld nemen aan de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. Die heeft voor iedere provincie een eigen consultant, die geworteld is in de provincie en slechts beperkt op het kantoor in Amersfoort aanwezig is. Zo'n consultant heeft veel meer feeling met wat er in de provincie leeft en is onderdeel van de infrastructuur."

Gesprekspartners buiten de Randstad maken zich zorgen over regelingen zoals de nieuwe regeling voor talentontwikkeling, waarbij de eis is dat vanuit minimaal vier provincies wordt samengewerkt. Volgens hen vergt het al jaren om een project voor één provincie tot stand te brengen, laat staan dat men dat vanaf het begin doet in samenwerking met drie of meer andere provincies.

Overigens blijkt de kwestie van geografische spreiding ook bij andere fondsen een rol te spelen. Dat geldt zowel objectief (het aantal aanvragen uit provincies buiten de Randstad blijft inderdaad achter) als subjectief (buiten de Randstad heeft men het gevoel dat het meeste geld naar de Randstad gaat). Zo vertelt een stafmedewerker van een landelijk fonds: "Ik was laatst in Overijssel. Toen merkte ik weer hoeveel weerstand er is als je uit de Randstad komt. Ik heb een half uur uitgelegd dat we er ook voor de provincies als Overijssel waren, maar toen maakte ik de fout dat ik een keer Utrecht als voorbeeld nam, gewoon omdat ik die stad goed ken, en toen riep men meteen: ja, zie je wel, dat is de Randstad!"

Muziek en theater

Bij de verdeling van de gehonoreerde aanvragen over de diverse disciplines zijn muziek en theater inderdaad dominant. De geïnterviewde sleutelpersonen brengen de volgende aspecten naar voren ter verklaring van dit verschijnsel:

- De kosten van kunstbeoefening in muziek en theater zijn nu eenmaal hoger dan in beeldende kunst en schrijven. Voor deze disciplines volstaan vaak eenvoudige middelen en faciliteiten.
- Sommige disciplines doen vooral een beroep op fondsen in de eigen discipline. Zo richt men zich in de sector van de letteren toch vooral op het Letterenfonds en in de sector beeldende kunst op het Fonds voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Bouwkunst.
- Beeldende kunst en schrijven worden nu eenmaal meer individueel dan in groepsverband beoefend, terwijl dat bij muziek en theater juist andersom is. Daardoor is de organisatiegraad in laatstgenoemde disciplines hoger en daarmee de aanwezigheid van een (professionele) organisatie die (als rechtspersoon) een aanvraag kan doen.

Het percentage niet-gehonoreerde aanvragen

In 2010 werd uiteindelijk 22% van alle aanvragen gehonoreerd, in 2011 steeg dit naar 26%. Uit gesprekken met afgewezen aanvragers blijkt, dat het zeker in het begin aftasten was wat het nieuwe FCP voor hen kon betekenen en voor welk type projecten de Plusregeling was bedoeld. Dit verklaart ook, waarom het aantal niet in behandeling genomen aanvragen in 2011 daalde ten opzichte van 2010.

"Onze eerste aanvraag, voor een website, werd afgewezen. De commissie vond het project te weinig de actieve cultuurparticipatie bevorderen en twijfelde aan de kwaliteit van de informatie op de website en de continuïteit van de website. Ik kon mij wel in deze redenering vinden. Het FCP was nieuw en wij waren nieuw voor het fonds. Dus je tast af of het iets is. Ik vind het op zich wel goed als een fonds scherp is op zijn criteria."

In vergelijking met andere fondsen blijkt een score van 22% en 26% gehonoreerde aanvragen eerder aan de hoge dan aan de lage kant te zijn. Percentages bij andere fondsen schommelen vaak (afhankelijk van het type regeling) tussen 10 en 25%.

Wat voor veel aanvragers een goed hulpmiddel blijkt te zijn, is de beschrijving van gehonoreerde projecten op de website van het FCP. Sommige gesprekspartners suggereren dat op de website een duidelijker toets zou moeten staan, waardoor men als aanvrager snel kan zien of een aanvraag wel of niet kans maakt, zoals het Prins Bernhard Fonds dat heeft. Anderen pleiten ervoor om nog nadrukkelijker vanuit het Fonds aan te geven dat een aanvrager altijd eerst kan komen praten, voordat men een aanvraag doet.

"Werk altijd eerst met een A4-tje met een idee, waarover je mondeling contact hebt met een fonds. Dat voorkomt dat beide partijen veel kostbare tijd verliezen aan een aanvraag die wordt afgewezen. Een test met vragen om te kijken of jouw plan kans maakt op financiering, lijkt wel handig, maar straalt ook afstand uit. Zo van: val ons niet lastig met ideeën die wij toch niet willen honoreren."

Meer dan de helft van de niet-gehonoreerde projecten is uiteindelijk toch doorggegaan, zij het in afgeslankte vorm. Eén project is 'in de wacht gezet', twee projecten zijn niet doorggegaan en één organisatie is helemaal gestopt omdat het bestuur de vele afwijzingen van fondsen te ontmoedigend vond om nog langer door te gaan.

3. Het belang

In dit hoofdstuk beschrijven we het belang van de Plusregeling voor de aanvragende instellingen.

Algemene situatie

Het is een algemeen probleem voor veel culturele instellingen en amateurgezelschappen, dat het aantal mogelijke financiers van projecten daalt. Waar men vroeger – juist met het type projecten dat in aanmerking komt voor de Plusregeling - terecht kon bij gemeente of provincie, is men nu vaak meer of zelfs (vrijwel) volledig op fondsen aangewezen.

Tegelijkertijd stijgen de kosten, bijvoorbeeld de huur van een zaal e.d., omdat collega-instellingen ook zakelijker worden in de berekening van hun tarieven.

Een medewerker van een privaat fonds zegt hierover: "Ik herken dat beeld. Daarom is het niet meer haalbaar te denken dat men als fonds een project voor enkele jaren financiert, waarna het dan vervolgens maar reguliere subsidie op lokaal of provinciaal niveau moet vragen, want provincies en gemeenten bezuinigen zo dat dergelijke projecten daar niet meer terecht kunnen. Vanuit de fondsen moet men eigenlijk meer andersom gaan denken: welke lokale initiatieven vinden wij interessant om verder te helpen."

Het imago van het FCP

Het FCP heeft over het algemeen een zeer positief imago: open, toegankelijk, transparant, betrokken, enthousiast, begrijpen wat amateurkunst betekent, niet bureaucratisch enz.

Zo zegt iemand: "Ik vind ze fris. Dat blijkt uit alles, uit het logo, de website. Het is anders dan bijvoorbeeld de Mondriaanstichting, die komt breder en zwaarder over."

Vanuit de aanvragers in 2010 klinken hier en daar wel kritische geluiden over de bereikbaarheid van medewerkers indertijd, de traagheid van besluitvorming en de wisseling van medewerkers bij het fonds in de beginperiode van de Plusregeling.

Positief wordt gewaardeerd, dat het fonds uitvoerig toelicht waarom een aanvraag niet of slechts ten dele is gehonoreerd. Ook vindt men het prettig dat het mogelijk is een stafmedewerker van het fonds een reactie te vragen op een globaal voorstel, voordat de aanvraag wordt ingediend. Vooral ervaren aanvragers maken hiervan gebruik: "De voorwaarden en vooral de gesprekken met het Fonds hebben ons ook geholpen goed voor ogen te krijgen wat we nu precies wilden en hoe we dat zouden moeten aanpakken. De medewerkster van het Fonds zei steeds: 'dat plan is mooi, maar je moet ook zorgen dat het allemaal gebeurt'."

"Eigenlijk zijn er maar twee fondsen waar je echt het gevoel hebt, dat je met amateurkunst welkom bent. Dat zijn het AFK en het FCP. Natuurlijk vragen we ook weleens aan bij het VSB-Fonds of het SNS Reaal fonds, maar daar heb je toch niet zo het gevoel dat ze begrijpen waar wij mee bezig zijn. Dat is bij het Fonds voor Cultuurparticipatie wel zo, dat vind ik echt superpositief. Zowel met de aanvraagprocedure als in de mondelinge contacten heb je echt de indruk dat ze amateurkunst belangrijk vinden, dat ze de waarde en de impact begrijpen van wat wij doen."

Tegelijkertijd is het FCP voor sommigen een fonds van regelingen. Dat vindt men vanuit het aanbod (de overheid) gedacht, niet vanuit de aanvrager (die eerst op de website zijn weg in die regelingen moet gaan zoeken). Ook is de term 'actieve cultuurparticipatie' nog niet altijd ingeburgerd bij amateurverenigingen.

Het begrip actieve cultuurparticipatie is totaal onduidelijk en diffuus. Zo ook de naam van het Fonds voor Cultuurparticipatie. Het woord cultuurparticipatie linken mensen niet direct aan muziek. Terwijl het Fonds zich richt op amateurs spreken ze deze doelgroep totaal niet aan. Amateurs weten niet dat ze bij het Fonds voor Cultuurparticipatie moeten zijn voor geld. Ze weten niet dat hun drumband daar kans op maakt. Het Fonds is dus vrij onbekend in de muziekwereld.

Het woord actieve cultuurparticipatie is een inside term binnen de kunstwereld, voor de incrowd, een amateurmuziekvereniging heeft geen flauw idee wat dat betekent. Het Fonds heeft een intellectueel imago, de relatie tot kunst is onduidelijk.

Het ontdekken van de Plusregeling

Meer ervaren fondsenwerfers onder de aanvragers (m.n. de professionele organisaties) bleken al bekend met het Fonds en/ of met de Plusregeling. Minder ervaren fondsenwerfers hebben over het algemeen op twee manieren de Plusregeling ontdekt:

- een bestuurslid of iemand anders uit de kring van vrienden en collega's maakt hen attent op het bestaan van het Fonds;
- men zoekt met enkele trefwoorden op het Internet naar geschikte fondsen en zoekt vervolgens op de website van deze fondsen naar criteria en voorbeelden van projecten die door het betreffende fonds zijn gefinancierd.

Vooraf de voorbeeldprojecten op een website geven veel inzicht in de vraag of het eigen project kans van slagen heeft.

In de sector van erfgoed en volkscultuur en in de sector van de (nieuwe) media blijkt het over het algemeen moeilijker het Fonds voor Cultuurparticipatie te ontdekken, zeker omdat de term 'cultuurparticipatie' in deze sectoren minder wordt gehanteerd.

"Ik hoorde van het Fonds en de Plusregeling min of meer toevallig van een ambtenaar van de gemeente. Die was betrokken geweest bij het Actieplan Cultuurbereik. Die vertelde dat er een nieuw fonds voor cultuurparticipatie was en dat er zoiets als een Plusregeling was. Wij zijn ervaren fondsenwerfers, maar in de sector van de nieuwe media kennen weinig mensen het FCP. Het lijkt er op, alsof mensen buiten het traditionele circuit van de kunstbeoefening niet veel informatie over het fonds ontvangen."

Andere financieringsbronnen

Het FCP financiert in het kader van de Plusregeling maximaal 50% van de projectkosten. Voor de overige 50% 'kapitaliseren' professionele organisaties soms de inzet van beroepskrachten, dat wil zeggen zij voeren uren van professionele krachten als financieringsbron op. Amateurverenigingen kunnen dat niet doen, terwijl zij vaak ook een groot aantal uren van vrijwilligers inzetten. Daarom heeft het VSB-fonds besloten het in sommige gevallen toe te staan dat in aanvragen ook de inzet van vrijwilligersuren wordt gekapitaliseerd.

Het Amsterdams Fonds voor de Kunsten ondersteunt actief vormen van 'crowdfunding' voor het vinden van aanvullende financieringsbronnen; dit fonds acht crowdfunding ook een interessante nieuwe mogelijkheid voor amateurverenigingen.

Mede doordat het FCP maximaal 50% van de projectkosten financiert in het kader van de Plusregeling kloppen bijna alle aanvragers ook bij andere fondsen aan. Veel genoemd worden VSB-fonds, SNS Reaal, Prins Bernhard Fonds (landelijk of provinciaal) en St. DOEN. Gemiddeld wordt behalve bij het FCP bij drie andere financiers (fondsen, provincies, gemeente) geld aangevraagd. Opvallend is dat professionele organisaties gemiddeld bij minder andere fondsen/ financiers aanvragen (gemiddeld 2,4 andere fondsen) dan kleinere amateurorganisaties (gemiddeld 3,6). Er is geen verband tussen het aantal aangeschreven fondsen en de hoogte van de projectkosten (boven of onder 10.000 euro). Kleinere amateurorganisaties spreiden de dekking van hun kosten over meerdere fondsen, waaronder vele kleinere (lokale en provinciale) fondsen of financiële regelingen: Schatten van Brabant, Together Two, het K.F. Hein Fonds, het Mien van 't Sant Fonds, het Sluyterman Van Loo fonds e.d.

"Het bleek heel lastig om geld te vinden voor een project als het onze, dat zich bevindt op het snijvlak van zorg, onderwijs en cultuur. Dat komt volgens mij omdat het een project is dat de traditionele sectoren overstijgt. Met cultuureducatie zit je altijd al tussen onderwijs en cultuur in. En met ons project kwam daar ook nog de sector zorg bij. Want we hebben nu ook uit eigen ervaring kunnen zien, dat de workshops ook effecten hebben op het terrein van zorg. Zo krijgen veel leerlingen meer zelfvertrouwen en leren ze beter praten en ademen dankzij muziekbeoefening. Dat is natuurlijk een afgeleide van het project, maar het is wel heel wezenlijk. Iedereen zei: 'Goh, wat een aardig project, maar daarvoor moet u bij de andere sector zijn.' We hadden het gevoel alsof we een monster hadden gecreëerd, waar niemand goed raad mee wist."

Er wordt nauwelijks informatie uitgewisseld tussen het FCP enerzijds en provincies en gemeenten anderzijds over de projecten die vanuit de Plusregeling worden gefinancierd. En dat terwijl de aanvragers regelmatig ook geld ontvangen uit de matchingsregeling Cultuurparticipatie provincies en gemeenten of uit de eigen regelingen van provincies en gemeenten om actieve cultuurparticipatie en/ of cultuureducatie te stimuleren. Het gebrek aan uitwisseling wordt door deze overheden soms betreurd: "Ik zet grote vraagtekens bij de Plusregeling en de andere regelingen van het FCP. Ik heb de indruk dat het geld sterk versnipperd wordt ingezet en dat het (te) weinig bijdraagt aan de verwezenlijking van de doelstellingen van het fonds. Dit in tegenstelling tot de matchingsregeling. Wat het fonds allemaal aan projecten financiert, draagt daardoor te weinig bij aan de versterking van de lokale infrastructuur en de kwaliteit van het aanbod. Het is raar dat er projecten zijn die wel gesteund worden vanuit de Plusregeling, zonder dat de betreffende gemeente meebetaalt. Dat is eigenlijk onbestaanbaar en je zou dat niet moeten willen. Je zou minstens iets moeten inbouwen van afstemming met de gemeente of van voorwaardelijke toekenning: alleen als de lokale overheid mee ondersteunt, kom je in aanmerking voor steun van het FCP. Als het heil alleen maar van het FCP moet komen, kom je daar nooit verder dan 'een leuk project mogelijk maken'. Je bouwt dan niets op."

"Als provincie hadden we achteraf wel afstemming gewild over de aanvragen in het kader van de Plusregeling met onze provinciale regelingen. Niet dat we het fonds een verwijt maken, we hebben er zelf ook geen werk meer van gemaakt. In het begin hebben we onze regeling met criteria opgestuurd, zo van: kijk eens of je er wat aan hebt. Maar we hebben er nooit meer iets van gehoord. Daarna is het er nooit meer van gekomen om elkaar te informeren en af te stemmen. Maar idealiter zou je elkaar informeren over aanvragen en afwijzingen en bovendien met elkaar kunnen bespreken waarom de een wel en de andere niet honoreert. Nu is er alleen één keer telefonisch contact geweest over een project dat herhaaldelijk geld vroeg. Maar verder niet."

Een provinciaal medewerker: "Ik vind het jammer dat het FCP niet met provincies en gemeenten communiceert over de (voorgenomen) honorering van aanvragen. Ik pleit er zeker niet voor, om een bureaucratisch proces op te tuigen, waarbij over alle beslissingen eerst moet worden overlegd met provincies en gemeenten. Maar de huidige situatie heeft tot gevolg, dat resultaten moeilijker lokaal verankerd kunnen worden en dat er gevaar dreigt van dubbele financiering vanuit de verschillende overheden. Ik kan mij voorstellen dat het FCP bij sommige beslissingen toch eerst de betreffende provincie raadpleegt en hun oordeel vraagt over de aanvragende instelling; dit oordeel zou dan kunnen worden meegewogen bij de uiteindelijke beslissing door het Fonds. Of dat het FCP een lijst van voorgenomen beslissingen communiceert aan de provincie."

Het belang van de Plusregeling

De financiële bijdrage vanuit de Plusregeling is voor veel organisaties heel belangrijk geweest om het project (een festival, een evenement, een theaterproductie, een educatief project) te realiseren. In veel gevallen is de bijdrage uit de Plusregeling ook de hoogste bijdrage die men vanuit een fonds heeft ontvangen.

In ruim de helft van de gevallen (56%) zou een project zonder bijdrage vanuit de Plusregeling slechts in afgeslankte vorm zijn doorgegaan, dat wil zeggen op minder locaties, op een minder aansprekende locatie, met minder professionele begeleiding of met minder specifieke participatieonderdelen, zoals workshops.

In 20% van de gevallen was het project zeker niet doorgegaan als er geen bijdrage vanuit de Plusregeling was ontvangen. Bij de overige projecten vindt men dat moeilijk in te schatten of zou men het project 'in de wacht' hebben geplaatst, in afwachting van andere financiers.

Er is geen relatie hierbij met de hoogte van het gevraagde bedrag (meer of minder dan 10.000 euro). Wel is er een klein verschil tussen de amateurverenigingen en de professionele organisaties. Van de amateurverenigingen geeft 13% aan dat het project zeker niet was doorgegaan zonder bijdrage vanuit de Plusregeling, van de professionele organisaties 27%. Dit kan te maken hebben met de eerdere constatering, dat amateurverenigingen hun aanvragen spreiden over meerdere fondsen.

"Als er geen geld van het Fonds was gekomen, dan was het festival toch doorgegaan. Je kunt ook niet meer terug, want je bent al maanden bezig met de voorbereidingen, je hebt al allerlei contacten gelegd met mensen die een bijdrage gaan leveren. Je werkt daarom altijd met een plan A en een plan B. Als je minder subsidie krijgt, dan ga je op onderdelen naar plan B toe. Dat wordt het programmaboekje minder professioneel of schrap je dure optredens van professionele artiesten. Maar je laat het toch doorgaan."

Zonder bijdrage vanuit de Plusregeling had men het plan en de begroting ingekrompen en bezuinigd op uitgaven, zoals voor de locatie (een goedkopere zaal), het inhuren van professionele muzikanten, docenten e.d. of voor het drukwerk. Het project zou dan dus minder breed, minder professioneel, met minder educatieve of participatieve activiteiten of op minder (dure) locaties zijn doorgegaan. Ook zouden in een aantal gevallen de entreprijzen zijn verhoogd. Een typerende opmerking: "Dan speel je een voorstelling minder op school of je schrap wat in het randprogramma, bijvoorbeeld het aantal workshops."

4. De criteria

Hoofdstuk 4 handelt over de criteria van de Plusregeling en de invloed van deze criteria op de projectaanvragen.

De aansluiting bij de criteria

Voor een ruime meerderheid van de aanvragers vormden de criteria van de Plusregeling geen enkel probleem. Zeker bij projecten in de podiumkunsten trok men vaak al snel de conclusie dat de criteria van de Plusregeling goed bij het voorgenomen project pasten. Ervaren fondsenwerfers geven daarbij aan, dat zij vaak eerst een (telefonisch) gesprek voeren met een medewerker van een fonds of zichzelf uitnodigen voor een gesprek ter plekke (bij grotere aanvragen) om af te tasten of het project past op de criteria van een fonds of regeling: "Je moet niet de fout maken om meteen een aanvraag in te dienen. Je moet eerst eens gaan praten en kijken of er mogelijkheden zijn. Dan ontstaat een vertrouwensrelatie en op basis daarvan formuleer je een aanvraag. Dan gaat het er niet meer om of je 300 of 400 invult bij het aantal bezoekers dat je verwacht en dat je natuurlijk nooit van tevoren goed kunt inschatten. Natuurlijk moet het realistisch zijn, maar je moet het aanvraagformulier als het sluitstuk zien van een proces, niet als een begin. Je moet eerst allerlei voorwerk doen."

Minder ervaren fondsenwerfers hebben meer aarzelingen om contact op te nemen en beperken zich tot de digitale of schriftelijke procedure. Met name bij deze aanvragers waren er soms problemen om aan te sluiten bij de criteria. Het grootste probleem vormde het criterium 'actieve cultuurparticipatie'. Maar ook 'onderscheidend', 'vernieuwend' en 'landelijke uitstraling' zorgden regelmatig voor twijfels of het voorgenomen project zou aansluiten bij de Plusregeling.

"Ik vond lastig om bij de criteria en doelen van het Fonds aan te sluiten. Dat ligt ook aan mij, hoor. Ik heb bewust niet met vragen naar het Fonds gebeld, omdat ik dacht dat ze me dan wel erg onprofessioneel zouden vinden. Daarmee heb ik het me wel moeilijk gemaakt, want nu moest ik alles zelf uitzoeken. Het heeft me heel veel tijd gekost. Maar tegelijk vond ik het ook wel spannend. Je hebt geen idee wat je moet doen. Mag je bijvoorbeeld vragen stellen? Is dat gebruikelijk? En wat voor bedrag mag je aanvragen, wat is een beetje gebruikelijk?"

Het criterium actieve cultuurparticipatie

Het criterium 'actieve cultuurparticipatie' stuitte in totaal bij 24% van de gehonoreerde aanvragen in meerdere of mindere mate op problemen. Het ging hierbij veelal om aanvragen met een educatief karakter en/of in de sector van erfgoed en volkscultuur.

Participatie is bij educatie hooguit een element of een instrument, maar nooit een doel op zichzelf. Daardoor lijken deze aanvragen minder kans te maken gehonoreerd te worden. Zo zegt iemand uit de wereld van de cultuureducatie: "Vanuit educatie is het heel normaal om actieve participatie te zien in combinatie met reflectie en receptieve activiteiten. Ook praten over een voorstelling met anderen is wat mij betreft actieve cultuurparticipatie".

Het AFK heeft binnen haar eigen Plusregeling een aparte plaats ingeruimd voor educatie, met specifieke criteria zoals de eis van aansluiting bij het reguliere onderwijsprogramma.

"We werden daar al door een medewerkster van het Fonds voor gewaarschuwd. Zij vond dat het project te weinig actieve participatie uitstraalde. Wij definiëren actieve cultuurparticipatie nu eenmaal veel breder. Bij het Fonds wordt het strikter genomen. Als je maar op een trommel slaat of een kwast op het doek zet, noemen ze het actieve cultuurparticipatie. Maar bij educatie gaat het ook om inzicht en verdieping. Dan moeten leerlingen soms luisteren of kijken, om daarna zelf beter aan de slag te kunnen."

Het begrip actieve cultuurparticipatie sluit ook minder aan bij de onderwerpen erfgoed en volkscultuur, alsmede bij (nieuwe) media. Het is in deze sectoren soms niet duidelijk wat men onder actieve cultuurparticipatie moet verstaan op het gebied van media en erfgoed. Deze aanvragers hadden soms het idee dat de regeling niet echt voor hen bedoeld was, omdat veel de vragen en onderwerpen op het aanvraagformulier voor hen niet van toepassing waren, maar uitsluitend leken te gelden voor podiumkunsten. Het ging dan bijvoorbeeld over deelnemersaantallen, entreegelden, transportkosten enzovoorts.

"We vroegen ons in ons project op het gebied van erfgoed en nieuwe media af: is het wel genoeg participatie? We kregen van het Fonds enkele voorbeelden van projecten aangereikt waarbij jongeren actief met erfgoed aan de slag gingen, maar die projecten hadden dat als kernactiviteit. Onder andere jongeren die stenen schoonmaakten voor een kerk. Maar bij ons was het een educatief project, waarbij de actieve onderdelen niet de kern van het project vormden."

Zo merkt iemand uit de erfgoedsector op: "Uit de gesprekken en de voorwaarden hield ik toch de indruk over, dat het Fonds onder actieve cultuurparticipatie vooral participatie van semiprofessionals en vrijwilligers verstaat, terwijl het ons echt om de burgers ging die niet snel naar een museum gaan, de echte participatie dus. Wij hebben ook wel met vrijwilligers gewerkt, maar die hebben over het algemeen toch een bepaald profiel: hoger opgeleid, ouder en geïnteresseerd in cultuur."

Een vertegenwoordiger van een landelijke instelling: "Ik verbaas mij er over hoe beperkt het Fonds de term actieve cultuurparticipatie hanteert. Als je jongeren voor hun leven lang duidelijk maakt wat je aan een bibliotheek hebt of wat voor interessante zaken je in een archief kunt vinden, is dat volgens het FCP geen actieve cultuurparticipatie. Dat is toch merkwaardig."

Maar ook bij wijkgerichte projecten wordt de term actieve cultuurparticipatie breder geïnterpreteerd dan het FCP dat doet in het kader van de Plusregeling: "Voor ons zijn andere activiteiten ook indicatoren van actieve participatie. Bijvoorbeeld dat mensen op hun vrije dag naar een bijeenkomst komen of naar een museum gaan om daar een tentoonstelling te bekijken van producten die wijkbewoners hebben gemaakt."

Vernieuwing of verankering?

Zoals bijna elk fonds of financier (provincie) hanteert het Fonds het criterium 'onderscheidend' in de zin van 'bijzonder', 'voorbeeldstellend' of 'innovatief'. Maar zeker bij amateurs is er juist behoefte aan geld voor meer reguliere activiteiten, bijvoorbeeld een jaarlijks festival. Nu probeert men voor hetzelfde festival na 2 of 3 jaar bij een volgend fonds geld binnen te halen. Zo zegt iemand: "Er is in het veld sterk behoefte aan fondsen waar je geld kunt krijgen voor iets structureels, iets dat jaarlijks terugkomt. Bij fondsen en ook bij de provincie is er altijd alleen geld voor een nieuw idee, iets vernieuwends. Dus benadruk je dan het vernieuwende aspect van een plan en hoop je na een paar jaar weer bij een ander fonds terecht te kunnen."

Ook andere landelijke fondsen zeggen zich te realiseren dat de eis tot 'vernieuwing' zeker in deze tijd, waarin het aantal financieringsmogelijkheden terugloopt, niet altijd haalbaar is. Zo is er bij private fondsen een tendens te bespeuren om juist langduriger betrokkenheid met instellingen of projecten aan te gaan. Dat betekent ook dat het criterium 'vernieuwing' in belang afneemt. Zo maakt het SNS Reaal fonds een onderscheid tussen 'relatieve innovatie' en 'systeeminnovatie'. Daarmee wordt bedoeld, dat bijvoorbeeld een festival meerjarig steun kan krijgen en dat er slechts een relatieve vernieuwing hoeft plaats te vinden (andere optredens e.d.) en geen vernieuwing in de zin van een andere vorm dan het festival (systeeminnovatie).

Een andere sleutelpersoon vindt het criterium 'vernieuwend' zou moeten worden aangescherpt tot 'situationeel vernieuwend': "Het project moet op die plek vernieuwend zijn."

In het algemeen is er bij aanvragende instellingen behoefte aan continuïteit, in plaats van telkens eenmalige projectsubsidies te moeten aanvragen.

"Wij zijn afhankelijk van subsidies. We krijgen geen structurele subsidie. Dat betekent dat er nooit continuïteit is. Tijdens de uitvoering van het ene project moet je alweer bezig zijn met de aanvraag voor een nieuw project. Of als het één fonds betreft moet je eerst wachten op de evaluatie van het ene project, voordat je een aanvraag voor een volgend project kunt indienen, terwijl je dan wel maanden zonder inkomsten zit. En steeds weer moet je naar andere fondsen, want elk fonds stelt als eis dat het vernieuwend moet zijn."

Er lijkt zo een spanning te bestaan tussen de eis van vernieuwend zijn (of onderscheidend zijn) en verankering (die juist continuïteit vereist). Een typerende opmerking van een educatief medewerkster van een museum: "De aanvraag betrof een educatief project in het onderwijs. Dat is nog wat anders dan cultuureducatie in een museum. Als je werkelijk een plek wilt krijgen in het onderwijsprogramma, dan kost dat jaren. Je moet eerst een paar docenten enthousiast maken en dan hopen dat de rest ook mee gaat doen. Maar dan ben je zo drie jaar verder. Maar na twee jaar houdt het geld alweer op en moet je weer met een nieuw project komen."

"Ik pleit er niet voor om behandeld te worden zoals het Concertgebouworkest. Zo van, dat hoeft zich niet meer te bewijzen. Maar nu moet je bij elk nieuw project weer vanaf nul beginnen. Terwijl je toch inmiddels jezelf al hebt bewezen met vorige cultuureducatieprojecten. Ergens zou er een balans moeten komen tussen continuïteit en steeds weer opnieuw een aanvraag doen alsof je dat voor de eerste keer doet."

Landelijke uitstraling

In de uitvoering van de Plusregeling wordt de term 'landelijke uitstraling', 'voorbeeldfunctie' of 'landelijke waarde' regelmatig gebruikt. Maar er is onduidelijkheid wat het begrip landelijke uitstraling precies inhoudt en wie de verantwoordelijkheid heeft voor het invulling geven aan die landelijke uitstraling. Is dat de uitvoerder? En dan alleen passief (door geïnteresseerden uitleg te geven over de ervaringen met het project) of actief (door zelf een strategie te ontwikkelen voor een landelijke doorwerking)? Of is dat het Fonds? Of een landelijk kennisinstituut? De aanvragers, met name de amateurverenigingen vinden over het algemeen, dat van hen hooguit een passieve rol kan worden verwacht. Zij denken dat het Fonds of een landelijk sectorinstituut (bijvoorbeeld Kunstfactor) een rol zouden moeten spelen in de actieve overdracht van ervaringen.

Mede door deze onduidelijkheid bestaat bij velen de indruk dat het FCP door de Plusregeling een groot aantal zeer nuttige bouwstenen heeft doen ontstaan, maar dat deze bouwstenen nog geen gebouw vormen.

Zo zegt een medewerker van een lokale overheid: "Ik signaleer dat het aanbod in de afgelopen jaren kwantitatief is gegroeid, maar kwalitatief achteruit is gehold. Dat zou het fonds een zorg moeten zijn. Maak kortlopende regelingen, toegespitst op ontwikkelingen die je nodig vindt, op versterking van zwakke plekken of het vullen van lacunes. Bouw daar dan ook genoeg reflectiemomenten in, samen met specialiste, onderzoekers en koepelorganisaties, zodat je na afloop van zo'n regeling ook echt met handvatten en aanbevelingen kan komen op het gebied van vraagsturing, methodieken en dergelijke".

Invloed van criteria van de Plusregeling

Enkele organisaties (9% van de gehonoreerde aanvragen) geven aan dat zij door de criteria van de Plusregeling hun project anders hebben ingericht. Dat betreft vooral amateurverenigingen die meer dan 10.000 euro hebben ontvangen.

"Doordat werd gezegd dat het om actieve participatie moest gaan, hebben we niet alleen dat element nog beter beschreven in het plan, maar zijn we ook gaan nadenken hoe we die actieve component konden versterken. Dat resulteerde er bijvoorbeeld in dat jongeren opdrachten moesten uitvoeren waarbij ze zelf actief aan de slag moesten, onder andere iets opgraven of gipsen beelden kapot maken, om de Beeldenstorm zelf te ervaren."

In de meeste gevallen ging het om het meer aandacht geven aan specifiek op actieve cultuurparticipatie gerichte onderdelen, zoals workshops tijdens een festival.

"De criteria die het fonds hanteert, hebben echt geleid tot een andere opzet van het festival. Nee, het was niet een kwestie van alleen het plan herschrijven om aan de criteria te voldoen. We zouden dat niet eens gedurfd hebben. Voor ons ging het om heel grote bedragen. We hadden in 2009 een keertje subsidie aangevraagd bij het VSB-fonds en het Prins Bernhard Fonds. Toen ging het om 3.500 euro, dat vonden we toen al heel wat. Nu ging het om veel grotere bedragen. We waren als de dood dat het fonds het geld zou terugvorderen als wij niet precies deden wat de regeling van ons vroeg. Dat zou onze penningmeester ook niet hebben aangedurfd, die is heel precies in die dingen. Nee, het ging echt om bijstelling van de opzet. Door de regeling zagen we het belang van meer actieve betrokkenheid van mensen. We hebben daarom workshops georganiseerd en een educatief programma voor de basisscholen bedacht."

Maar ook geven twee organisaties die educatieve activiteiten hebben uitgevoerd aan, dat zij gestimuleerd door het fonds contracten met scholen hebben afgesloten, om de deelname van scholen minder vrijblijvend te maken.

5. De procedures

In dit hoofdstuk kijken we naar de wijze waarop de aanvragers de procedures van de Plusregeling hebben ervaren.

Het gemak van de procedures

Van alle aanvragers geeft slechts 13% aan dat zij moeite hadden met de procedures van de Plusregeling. Het betreft vooral amateurverenigingen die een aanvraag boven de 10.000 euro indienden.

De overige aanvragers zeggen niet of nauwelijks problemen met de procedure te hebben gehad. Zoals eerder aangeven, hebben zij veel waardering voor de mogelijkheid om voorafgaande aan de aanvraagprocedure een (telefonisch) gesprek te voeren met een medewerker van het FCP.

“Ik stuur altijd eerst een A4tje met de hoofdlijnen van het idee naar een fonds. Het liefst heb ik dan een persoonlijk gesprek. Niet dat we gaan opschrijven wat we niet waar kunnen maken. En ook niet omdat de dingen gaan doen die we eerst niet van plan waren om maar aan de criteria te voldoen. Maar in een mondeling gesprek kun je wel bespreken welke aspecten je nader moet uitwerken, welke je meer accent moet geven, enzovoorts. De medewerkster van het Fonds snapte heel goed wat we wilden en dacht met ons mee.”

Overigens dreigt daarbij soms het gevaar dat er op die manier verwachtingen worden gewekt, dat de aanvraag waarschijnlijk gehonoreerd zal worden. Zo vertelt iemand: “We waren echt verbijsterd toen onze aanvraag werd afgewezen. Er zat achteraf spanning tussen het besluit van de commissie en de verwachtingen die door de stafmedewerker waren gewekt, doordat zij geadviseerd had om het plan aan te passen.”

De mogelijkheid om digitaal aan te vragen wordt door veel aanvragers gewaardeerd. Sommigen wijzen op de mogelijkheid om bij SNS Reaal Fonds een eigen account aan te maken, hetgeen nog handiger wordt gevonden, omdat men dan bijvoorbeeld foto's en ander materiaal kan uploaden. Ook Het Amsterdams Fonds voor de Kunsten kent deze mogelijkheid. Aanvragers hebben door zo'n eigen account minder de indruk dat men bij een nieuwe aanvraag weer volledig van voor af aan moet beginnen.

“We vonden het best lastig om in te vullen. Gelukkig hebben we allebei een hogere opleiding, want voor een lager opgeleide is het taalgebruik erg moeilijk.”

De organisaties die wel problemen met de procedure hadden (13% van de aanvragers), vinden dat een aanvraag toch veel vaardigheid vereist in schriftelijke communicatie. Zo noemt iemand als voorbeeld: “Kijk naar de frase waarin gesproken wordt over de ‘betekenis van volkscultuur in de hedendaagse culturele context’. Dat zijn dingen die lastig naar de praktijk te vertalen zijn. Het fonds zou bij het opstellen en uitleggen van zijn regelingen wellicht meer rekening kunnen houden met het feit dat zijn doelgroep veelal bestaat uit niet-professionele organisaties, voor wie dit jargon en dit soort procedures geen dagelijkse kost zijn. Bij eerste lezing ontstaat al snel de indruk: ‘dit is niks voor ons’. En dat is vaak helemaal niet waar. Zonder het telefonisch spreekuur had ik de aanvraag waarschijnlijk niet doorgezet.”

Sommige aanvragers hebben de indruk dat men vaak hetzelfde moet invullen op het aanvraagformulier.

"De vragen op het aanvraagformulier waren helder, maar we hadden wel het gevoel dat we veel dubbel moesten invullen. Zo van, dat hadden we toch al aangegeven? Bijvoorbeeld een vraag naar specifieke groepen en dan welke doelgroepen en dan hoe je actieve cultuurparticipatie bevordert en dan wat het onderscheidende karakter is. Je hebt het gevoel dat je steeds een variant op hetzelfde invult."

Ook blijkt het lastig om het plan weer te geven in de weinig ruimte (max. 100 woorden) op het aanvraagformulier: "Je moet telkens delen van je projectplan samenvatten, soms werk je dan maar met trefwoorden om binnen de limiet te blijven. Soms verwijst je dan wel naar projectplan. Waarom mag je niet gewoon je projectplan indienen, zoals bij het Fonds Podiumkunsten? Die schrijven alleen voor dat je een projectplan moet indienen waarin op een aantal vaste punten wordt ingegaan."

Sommigen vinden moeilijk om aantal te verwachten bezoekers/ deelnemers op het formulier in te vullen: "Dat weet je helemaal nog niet, zeker niet als je voor de eerste keer zo'n festival organiseert."

"Je moest vooral aantallen invullen, en dat is lastig. Ten eerste weet je meestal tevoren niet hoeveel mensen deelnemen of als toeschouwer een voorstelling gaan zien. Dat moet je immers eerst nog allemaal uitwerken. Ten tweede is het soms moeilijk om te begrijpen hoe het Fonds de term precies definieert: wat zijn bezoekers? wat zijn deelnemers? wat is publiek? wat verstaan ze er precies onder? Ik weet nog dat ik bij de regie cursus heb gebeld naar het Fonds, want ja, wat zijn nu bezoekers bij een regie cursus? Overigens hielp het Fonds me toen heel goed om daar een aantal voor in te vullen."

Sommigen pleiten voor meer mogelijkheden om een aanvraag (ook) mondeling toe te lichten of te 'pitchen': "Geef meer ruimte voor mondelinge presentatie van een voorstel. Nu concentreert men zich op het projectplan en dat wordt geschreven door een zakelijk leider of zelfs iemand die daarvoor wordt ingehuurd. Het zou veel beter zijn als je als artistiek leider de kans zou krijgen een presentatie te verzorgen, want daar kun je bevoegdheid in leggen. Vroeger kon dat nog bij het VSB-fonds, toen ze nog regionale kantoren hadden. Dan kreeg je een half uur spreektijd om je voorstel toe te lichten. Maar sinds de centralisatie van het VSB-Fonds is die mogelijkheid hier ook verdwenen."

Sommige fondsen (o.a. Fonds 1818, het Amsterdams Fonds voor de Kunsten) kennen reeds de mogelijkheid om een voorstel mondeling toe te lichten. Zo kent het AFK een spreekuur waar elke maand ca. 30 aanvragers hun idee in maximaal een half uur kunnen toelichten.

Maar een medewerker van een ander landelijk fonds spreekt waarschuwendes woorden: "Dat is aardig voor kleine bedragen van drieduizend euro of zo. Maar voor grotere bedragen mag je toch op zijn minst wel verwachten, dat iemand zijn ideeën in een plan kan verwoorden, desnoods met taal- en spelfouten. Je mag je belastingaangifte toch ook niet mondeling doen?"

Begrotingsformat

Vaker wordt kritiek geuit op het feit, dat bij de Plusregeling ook de inkomsten en uitgaven in een format moeten worden geplaatst. Het format van de Plusregeling strookt vaak niet met de indeling van de eigen begroting en het kost daarom veel tijd om de posten uit de eigen begroting te plaatsen in het format van het FCP: "Bij andere fondsen, zoals het SNS Reaal Fonds, mag je gewoon het projectplan en de begroting indienen. Bij het FCP moet je alles in een format zetten, dat betekent veel extra werk. En het is mij niet duidelijk waarom. Als ze het zouden uitleggen, zou dat wel schelen in de motivatie om alles zo in te vullen. Maar ik begrijp het niet. Onze begroting is veel inzichtelijker en helderder dan het format van het Fonds. Het formulier en de begroting van het Fonds ademen ook uit dat ze bedoeld zijn voor podiumkunsten. Dat zie je aan de posten op de begroting, bijvoorbeeld voor transport, entreegelden, indirecte personeelskosten e.d. Daar kunnen wij helemaal niets mee."

"Onze penningmeester vond ook het format van de begroting lastig. Het is erg moeilijk om je eigen begroting om te zetten naar dit format. Bovendien hanteert elk fonds weer een eigen format voor de begroting. Steeds moet je het net weer in een andere vorm gieten. Waarom mag je niet gewoon verwijzen naar je eigen begroting? Onze begroting was heel inzichtelijk."

Sommige aanvragers vragen zich af, of de eigen begroting niet veel inzichtelijker is dan het begrotingsformat van de Plusregeling.

Interessant is in dit kader dat het SNS Reaal fonds vraagt om een 'wensbegroting' en een 'werkbegroting'. Zo wordt een onderscheid gemaakt tussen de ideale projectomvang en de uiteindelijke projectrealisatie.

"Het zou fijn zijn als de aanvraagformulieren en formats voor de begrotingen van de verschillende fondsen op elkaar afgestemd worden. Want nu krijg je een digitaal format dat telkens net even anders is. Dan moet je bij de begroting post voor post de cijfers knippen en plakken in het format van het betreffende fonds. Terwijl een theaterbegroting gewoon een standaardindeling heeft."

Afstemming met andere fondsen

Projecten dienen naast het FCP bij gemiddeld drie andere fondsen/ financiers aanvragen in. De grotere fondsen hanteren echter elk hun eigen format, een eigen begrotingssystematiek e.d. Bij sommige fondsen, met name kleinere lokale fondsen, kan worden volstaan met eigen begroting en/of verwijzen naar eigen projectplan, dat een aantal voorgeschreven punten moet bevatten. Aanvragers merken regelmatig op, dat het veel werk zou schelen als de (landelijke) fondsen hun procedures op elkaar zouden afstemmen en bijvoorbeeld meer eenheid in hun aanvraagformulier zouden brengen: "Het kost weken van je tijd. Pas als je na enkele maanden de financiering rond hebt, kun je met je eigenlijke werk beginnen. Waarom beperkt elk fonds zich niet tot alleen enkele specifieke vragen die aansluiten bij de invalshoek van het betreffende fonds. Ik bedoel dat het Fonds Podiumkunsten drie vragen stelt over nieuwe vormen en artistieke kwaliteit, en het FCP over doelgroepen en cultuurparticipatie en het AFK over de bijdrage van jouw project aan de Amsterdamse

samenleving enzovoorts. Dus alleen de drie belangrijkste vragen, waarna je verder mag verwijzen naar je projectplan.”

Sommigen pleiten er zelfs voor, dat fondsen onderling (enige) afstemming plegen over aanvragen. Zo merkt iemand op: “Ik heb wel de indruk dat ze dat al meer doen dan vroeger. Zo stemt het Fonds nu af met het Prins Bernhard Fonds als het gaat om cultuureducatie. Maar het zou prettig zijn, als je niet bij elk fonds apart langs zou hoeven gaan.”

Een medewerker van een particulier fonds merkt op: “Wij hebben regelmatig overleg met andere particuliere fondsen. Overleg met de publieke fondsen is er veel minder. Dat betreurt ik, want nu de middelen schaars zijn, is enige vorm van afstemming meer dan ooit verstandig. Als het FCP minder vanuit regelingen en meer vanuit doelstellingen zou kijken, zou er meer ruimte komen om samen te werken met private fondsen.”

“Wij hebben een productie waarin amateurs en professionele acteurs samenwerken. Dus hebben we een aanvraag ingediend bij het Fonds voor Cultuurparticipatie, dat immers voor amateurskunst is, en bij het Fonds voor Podiumkunsten. Het FPK wees onze aanvraag af, het FCP honoreerde juist wel onze aanvraag. Ik vind het wel jammer om te constateren dat de twee fondsen onderling daarover geen contact met elkaar hebben gehad.”

Maar vanuit sleutelpersonen in de wereld van de amateurkunst klinken ook waarschuwend geluiden: “Het amateurveld moet beseffen dat afstemming tussen fondsen niet altijd gunstig zal uitpakken, want er zijn dan ook minder mogelijkheden om in je aanvragen accenten te leggen. Het is juist goed zoals het nu is, dat het ene fonds meer kijkt naar artistieke kwaliteit, het andere naar participatie. Daar kun je je voordeel mee doen.”

Ook een medewerker van een particulier fonds merkt op: “Fondsen moeten geen eenheidsworst worden. Dat is ook helemaal niet in het belang van de aanvrager. Dat dit betekent dat overal de formulieren, de formats en de procedures anders zijn, moeten aanvragers dan maar voor lief nemen.”

6. De resultaten

Hoofdstuk 6 handelt over de resultaten van de projecten en de wijze waarop aanvragers verantwoording afleggen over deze resultaten.

De resultaten van de Plusregeling

Er zijn door de Plusregeling honderden initiatieven gefinancierd die daadwerkelijk hebben geleid tot actieve cultuurparticipatie, soms ook expliciet van groepen die anders weinig cultureel actief zijn. Veel initiatieven hebben een vervolg gekregen of hebben geleid tot nieuwe activiteiten. Hoewel het soms moeilijk is om in te schatten, is bij ongeveer de helft van de projecten sprake van een blijvende invloed op de organisatie (in de zin van nieuwe activiteiten die voortbouwen op de ervaringen die met het project zijn opgedaan).

Een provinciaal medewerker zegt bijvoorbeeld: "De komst van het Fonds voor Cultuurparticipatie en de Plusregeling hebben zeer zeker een impuls gegeven aan de actieve cultuurparticipatie in de provincie. Er is meer verantwoordelijkheid bij de instellingen gelegd om ondernemend gedrag te vertonen. Door de regeling is er meer dynamiek gekomen, het besef van: hier moeten we iets mee. Het belang van actieve cultuurparticipatie is meer zichtbaar geworden. Instellingen worden zich door dergelijke regelingen ook bewust van het feit, dat zij, zeker in deze tijd waarin minder geld beschikbaar is, een andere attitude aan de dag moeten leggen. Dat het niet om l'art pour l'art moet gaan, maar ook om de betekenis die kunst en cultuur hebben voor de maatschappij."

Kijken we naar de aantallen⁴, dan kan op basis van de geëvalueerde projecten worden geschat dat minstens 300.000 Nederlanders actief geparticipeerd hebben (of nog zullen participeren) in de projecten, gefinancierd uit de Plusregeling, in de jaren 2010, 2011 en 2012. Daarnaast hebben naar schatting zo'n 2 miljoen Nederlanders als toeschouwer/bezoeker kennisgemaakt met deze projecten⁵.

Het is voor aanvragers overigens onduidelijk of het FCP bij de Plusregeling nu alleen kijkt naar de aantallen die zijn behaald (aantallen deelnemers, aantallen bezoekers e.d.) of dat het ook kijkt naar andere, verder weg liggende doelen. In veel projectplannen worden kwalitatieve doelen genoemd, zoals 'het verbeteren van het imago van de accordeonmuziek in Nederland' of 'het ontwikkelen van nieuw repertoire voor koren in Noord-Brabant' of 'het componeren wordt een onderdeel van het aanbod van de lokale kunstencentra'. Dergelijke doelen worden vaak niet meetbaar geformuleerd. Maar ook als ze wel meetbaar zijn geformuleerd, is het de vraag wie verantwoordelijk is voor de doelevaluatie op iets langere termijn: de uitvoerder en/of de financier?

⁴ Ook bij de provincies is er een tendens waar te nemen om bij actieve cultuurparticipatie, anders dan bij cultuureducatie, vooral of zelfs uitsluitend naar aantallen te kijken. De Turing Foundation presenteert in haar jaarverslag een overzicht van het aantal evenementen waaraan een bijdrage werd geleverd, het aantal kinderen dat werd bereikt, de aantallen leraren die werden getraind e.d.

⁵ Van de geëvalueerde projecten zijn de aantallen deelnemers en aantallen bezoekers, die op het aanvraagformulier waren genoteerd, geanalyseerd. Op basis van de gevoerde gesprekken mag worden geconcludeerd dat zeker de helft van deze kwantitatieve doelstellingen is gerealiseerd. Dat betekent gemiddeld zo'n 500 deelnemers per project en gemiddeld zo'n 3.500 bezoekers. Er zijn in 2010 1058 aanvragen ingediend, in 2011 825. Als we uitgaan van nog eens 800 aanvragen in 2012, komt het totaal aantal aanvragen uit op ca. 2680. Daarvan wordt ca. 23% uiteindelijk gehonoreerd (20% in 2010, 26% in 2011). Dat brengt het totaal aantal projecten in 2010, 2011 en 2012 op ruim 600. Daarmee komt het geschat aantal deelnemers uit op ca. 300.000 (600x500), het geschat aantal bezoekers op ca. 2 miljoen (600x3.500).

Zo merkt iemand uit de theaterwereld op: "Door het aanvraagformulier waarop de aantallen moeten worden ingevuld kreeg ik de indruk, dat het Fonds vooral grote aantallen wil zien. Maar ja, dat zegt nog niks over kwaliteit. En die regie cursus die werd uiteindelijk maar door acht deelnemers bijgewoond. Maar dat kan wel een grote impact hebben. Het Fonds heeft nooit gevraagd om een meer inhoudelijke evaluatie of effectmeting, maar bij de regie cursus hebben we dat zelf gedaan, door de deelnemers steeds te bevragen wat er beter had gekund en wat ze er aan hadden. We wilden namelijk graag een tweede versie organiseren, en dan ben je benieuwd naar de effecten. Maar bij het Fonds gaat het toch vooral om de aantallen, zo lijkt het."

"We hebben daarmee geworsteld. Bij een aantal doelstellingen hebben we goede indicatoren weten te formuleren, maar bij een van de doelstellingen hebben we achteraf gezien de verkeerde gekozen. Daar hebben we als indicator vooral de bezoekers aan de website genomen, daarvoor hadden we achteraf andere indicatoren moeten nemen. Ik weet niet of het een taak van het fonds is, om ons daarbij te helpen. Misschien is dat ook een taak van de Nederlandse Museumvereniging. Maar ik heb me er wel over verbaasd, dat het Fonds helemaal niet stuurt op meetbare resultaten, anders dan aantallen bezoekers en zo."

Ook bestaat de indruk dat het FCP eigenlijk niet geïnteresseerd is of een aanvrager gevolg geeft aan de suggesties die de commissie in de toekenningsbrief heeft gedaan.

"Ze hadden voorwaarden gesteld, maar we hebben er niets meer over gehoord. Er is alleen iemand langs geweest om ons te interviewen over het project, want het fonds heeft er een stukje op hun website geplaatst. Dat heeft op zich wel gewerkt, want zo meldde iemand van Edu Art zich bij ons, omdat hij het stukje had gelezen. Maar aangezien het fonds zelf had aangegeven dat het initiatief bredere bekendheid in de wereld van erfgoed en media zou moeten krijgen, had het voor de hand gelegen als het fonds ons daar bij had geholpen. Dat beschikt toch zelf over een netwerk. Ze hebben toch een behoorlijk bedrag aan ons gegeven, dan zou je verwachten dat ze ons zouden helpen om de resultaten te verspreiden."

Verantwoording afleggen

Geen enkel project heeft problemen met de eis dat er gedetailleerd verantwoording moet worden afgelegd over de uitvoering en de wijze waarop het geld is besteed. Dat geldt ook voor de aanvragers van bedragen tussen 5.000 en 10.000 euro.

Men is eerder verbaasd over de geringe rol van het fonds bij de eindafrekening (dat geldt ook voor alle andere fondsen waar men ervaring mee heeft): "Nee, het is goed dat je je moet verantwoorden over de besteding van de middelen. En dat kun je wél in één keer doen voor alle financiers. We hebben alle fondsen het eindverslag gestuurd en een fotoboek, zodat men kon zien wat er feitelijk was gebeurd."

"Ja, je went er aan, zo gaat dat bij de meeste fondsen. Je zendt je eindrapportage in en dan krijg je het resterende bedrag uitbetaald. Dan denk je: het is blijkbaar goed geweest. Maar het zou stimulerend zijn dat ook te horen van het fonds. Ze mogen wat mij betreft ook best kritisch reageren en zeggen: dit was bagger. Daar leer je van. Of ze kunnen suggesties geven, zo van: in Zeeland hebben ze dit gedaan of zo een probleem opgelost. Want de medewerkers van het Fonds hebben het overzicht over wat er zich in heel Nederland afspeelt."

Een provinciaal medewerker suggereert in dit verband: "Voor wat betreft het afleggen van verantwoording, vraagt de provincie juist om veel verantwoording. Verantwoording afleggen is juist noodzakelijk om inzicht te krijgen in de vraag of het geld goed is besteed en of men de beoogde resultaten heeft behaald. Tegelijk moet de controle wel in verhouding staan met het uitgekeerde bedrag. Een mogelijkheid zou zijn om af te spreken dat bij cofinanciering steeds één financier een uitgebreide controle voor zijn rekening neemt, mede namens de andere financiers."

Aanvragers snappen dat medewerkers van het fonds niet alle projecten persoonlijk kunnen bezoeken. Toch is er teleurstelling dat er weinig belangstelling is vanuit een fonds, zelfs voor de projecten die een groot bedrag hebben ontvangen. Er wordt na het project een eindrapport en afrekening gestuurd en als men niets hoort en het resterende geld krijgt moet men zelf de conclusie trekken dat het blijkbaar goed was. Zo merkt iemand op: "De eerste gesprekken met het Fonds waren heel plezierig. Dat scheidt dan toch verwachtingen, dat er echte betrokkenheid is en het Fonds echt belangstelling heeft. Maar ze hebben zich alleen bij de opening laten zien. Verder heb ik ze overal voor uitgenodigd, maar nooit kwam er iemand. Dat ik dat een kwalijke zaak vind, is misschien een beetje sterk uitgedrukt, maar ik vind dat bij zo'n subsidiebedrag een fonds ook de uitvoering moet volgen. Ik snap dat het waarschijnlijk een kwestie van tijd en zo is, maar toch vind ik het jammer."

Ook bij andere fondsen speelt dit dilemma. Zo heeft het AFK als intern beleid dat minimaal 30% van de gefinancierde projecten wordt bezocht door een medewerker van het fonds. Een provinciaal medewerker verzucht in dit verband: "Ik weet dat ik in het kader van monitoring en evaluatie projecten zou moeten bezoeken. Maar door alle bezuinigingen heb ik er juist steeds meer taken bijgekregen en kom ik steeds minder vaak buiten het provinciehuis."

Fondsen als het SNS Reaal fonds en het AFK versturen sinds kort standaard na afloop van een project een bedankbriefje op maat, waarin duidelijk gerefereerd wordt aan het ontvangen eindverslag en de behaalde resultaten.

"Als professional ben ik er aan gewend, dat je bij fondsen na het indienen van de eindafrekening en het eindverslag niets meer hoort, althans niets meer dan een bedankbriefje. Dat vind ik heel gewoon. Maar als burger verbaas ik me daar eigenlijk wel over. Als je al een vraag krijgt van een fonds of van een andere subsidiegever, zoals een provincie, dan is die vraag altijd financieel van aard, nooit inhoudelijk. Terwijl het toch soms om grote bedragen gaat. Je zou je kunnen voorstellen dat je voor subsidies boven een bepaald bedrag standaard een eindgesprek voert."

Enkele projecten hebben het project zelf grondig geëvalueerd, soms met schriftelijke enquêtes, soms mondeling. In een project gericht op mediawijsheid werd een meetinstrument van EYE gebruikt.

Maar sommige aanvragers denken dat het Fonds niet of nauwelijks is geïnteresseerd in een inhoudelijke evaluatie: "We wilden dat juist heel goed aanpakken en een professionele onderzoeker als Motivaction of Letty Ranshuysen inhuren. Tot onze verbazing ging het Fonds juist met dat deel van het plan niet akkoord. Het bevestigt mijn beeld, dat het Fonds vooral enthousiast is als er gewoon muziek wordt gemaakt."

Sommige vertegenwoordigers van projecten, met name van grotere projecten, zouden het logisch en wenselijk hebben gevonden dat er in elk geval een mondeling eindgesprek had plaatsgevonden.

"Ik had liever een eindgesprek gehad. Zoals wij nu dit gesprek voeren, zo had ik graag met de medewerkster van het fonds nog een keer een nabespreking gehad. Wij proberen in een verslag ook eerlijk aan te geven wat gelukt is en wat niet. Maar in een gesprek kun je toch nog opener zijn en eerlijk aangeven wat je achteraf anders zou hebben gedaan. Je leert zelf ook weer van zo'n gesprek."

De gesprekspartners doen nog andere suggesties om de verantwoording over de resultaten te verbeteren: "Je zou om te beginnen kunnen denken aan een openbaar archief van eindrapporten dat je kunt raadplegen."

"Kan er niet een projectenverantwoordingdag of iets dergelijks worden georganiseerd, waar je kunt zien wat andere projecten hebben gedaan en wat de resultaten zijn. Dat lijkt me heel inspirerend. Dat is juist bij cultuureducatie heel interessant, want bij cultuureducatie ben je elkaars concurrenten niet. Je bedient met jouw educatieve programma toch altijd alleen maar de scholen in jouw regio. Dus het is geen probleem als ze ons idee in een andere provincie overnemen. Zo'n dag zou meteen ook het vraagstuk van de overdraagbaarheid oplossen. Ik weet dat elk project dat geld krijgt van het Fonds overdraagbaar moet zijn. Maar dat bestaat er voor mij uit, dat ik altijd tijd vrijmaak om hier iemand uit een andere provincie te ontvangen en uitleg te geven over ons project. En dan ik ook echt eerlijk de andere kant van het verhaal, niet alleen het succesverhaal, maar alle do's en don't's. Maar meer tijd kan ik niet uittrekken voor een dergelijke overdracht. Het initiatief moet van anderen komen."

7. De rol

Een aantal van de hierboven weergegeven conclusies leiden tot de vraag wat de rol van een fonds als het Fonds voor Cultuurparticipatie: alleen geldloket of ook adviseur/ coach of zelfs opdrachtgever.

Bij de rol van adviseur/ coach kan het bijvoorbeeld gaan om het adviseren over samenwerken met anderen bij de uitvoering van het project en/of over partners die bij de verspreiding en verankering van de resultaten kunnen worden betrokken. Veel organisaties blijken in de praktijk behoefte te hebben aan een dergelijke rol.

"Ik zie mogelijkheden voor een andere rol van het fonds. Ze kunnen bijvoorbeeld projecten die zich net als het project van ons op ouderen richten eens bij elkaar brengen. Want met alle bezuinigingen moeten we in de cultuursector meer met elkaar gaan samenwerken. De cultuurfondsen zouden ons daarbij kunnen helpen, want die beschikken over een groot netwerk en kunnen helpen verbindingen te leggen. Natuurlijk moet het niet zo ver gaan, dat zij afdwingen dat wij verplicht moeten samenwerken met een andere club. Want dat gaat echt niet werken. Maar ze kunnen wel mensen met elkaar in contact brengen."

De aanvragers die daar ervaring mee hebben, zijn dan ook zeer positief over de netwerkbijeenkomsten van het Fonds. Maar voor sommigen zou het FCP deze adviesrol nog verder moeten uitbouwen: "Je zou je kunnen voorstellen dat het Fonds zich niet alleen opstelt als een uitvoerder van een regeling, maar als partner die je helpt om jouw project te realiseren. Dat vervullen ze minder een controlerende rol, maar meer een adviserende."

Collegafondsen benadrukken dat een fonds bij de adviesrol wel duidelijke grenzen moet trekken: "De verantwoordelijkheid moet altijd bij de aanvrager blijven liggen".

"Die geringe betrokkenheid geldt voor de meeste fondsen. Alleen in het begin van de contacten met het VSB-fonds was daar sprake van echte betrokkenheid. Dat was nog voordat het VSB-fonds die grote klap maakte. De medewerkster van het VSB-fonds dacht echt met ons mee en ging kijken in de klas bij een school in de Bijlmer, toen we het project uitvoerden. Dat blijf ik als ideaal zien, dat een fonds niet alleen geld geeft, maar ook betrokkenheid toont en met je meedenkt. Dat je in een meer gelijkwaardige positie kijkt wat je gezamenlijke doelstellingen zijn en hoe je die het beste zou kunnen realiseren."

Zeker de grotere, meer ervaren organisaties zouden graag zien dat het FCP zich meer, vanuit de eigen doelstellingen, opstelt als partner: "Zoals ik een dialoog heb met de artistieke leiding, zo wil ik graag een dialoog met een fonds. Over het algemeen zijn medewerkers van fondsen heel ervaren en hebben ze hart voor de zaak. Door kritische vragen te stellen kunnen ze je aan het denken zetten. Dat waardeer ik zeer. Een fonds moet meer zijn dan een subsidieloket. Dat deed de medewerkster van het FCP ook. Die stelde bijvoorbeeld vragen over onderdelen van het project, zoals de briefwisseling die we wilden organiseren. Ze vroeg: hoe gaan jullie dat nu precies doen, wie gaan er aan mee doen? Dat zet je zelf dan ook weer aan het denken. Dat geldt helemaal voor een overheidsfonds. Dat heeft bepaalde doelstellingen en vanuit die doelstellingen moet je ook vragen stellen."

Het FCP zou dan wel zelf meer inhoudelijke doelstellingen en ambities moeten formuleren: "Ik zou, als ik een fonds was, veel proactiever zijn en naar de output van organisaties kijken in plaats van naar plannen. Want plannen zijn alleen maar mooie voornemens. Ik zou veel meer zelf een doel of streven formuleren en dan aan een aantal organisaties die hun sporen hebben verdiend op dat terrein vragen om met een plan te komen. Zo krijg je meer continuïteit, ook bij de organisaties."

Een medewerker van een publiek cultuurfonds: "Ik zie bij het FCP nog te veel 'ministeriegedrag'. Veel van de medewerkers zijn van het ministerie naar het nieuwe fonds overgestapt en denken nog teveel in de beperkte en beperkende denkkaders van die context. Een fonds kan zoveel meer zijn dan een geldloket. Een fonds heeft ook toegevoegde waarde als adviseur, makelaar, koppelaar en kennisinstituut."

Volgens enkele gesprekspersonen met veel ervaring in het veld van amateurkunst, zou een dergelijke rol ook kunnen voorkomen dat projecten uit de Plusregeling een losse verzameling bouwstenen zonder structuur blijven: "De Plusregeling was een vergaarbak zonder echte focus. Het FCP kreeg allerlei erfenissen vanuit het Actieplan en 'afsnijdsels' van regelingen van andere fondsen en moest daar snel en met een prille organisatie iets van brouwen. De participatiedoelstelling die centraal staat in de Plusregeling, geeft weinig houvast, zowel voor instellingen als voor het fonds zelf. De wens die er achter ligt, is om de actieve cultuurparticipatie van burgers bestendig te bevorderen. Maar de regeling geeft juist aan die bestending geen steun. Er worden leuke projecten uitgevoerd dankzij de Plusregeling, maar of die projecten op zichzelf of samen meer zijn dan incidenten en tot iets meer leiden dan 'leuke dingen voor de mensen' is de vraag."

"Het is mij ook opgevallen, dat een projectaanvrager zelf verantwoordelijk is voor de doorwerking van een project. Ik mis bij het Fonds de landelijke regie. Dat is ook zo met Muziek in elk Kind. Dat is een heel mooi initiatief, maar ook daar mag iedereen plannen indienen en deze worden dan al of niet gehonoreerd. Ook daar dreigt het straks allemaal weer vrijblijvend te zijn. Ik mis net als bij de Plusregeling een landelijke regie. Die zou je wat mij betreft bij het Fonds mogen leggen, of anders zou je daar iemand van een landelijke instelling voor kunnen inhuren. Iemand die het overzicht houdt en regie voert. Het Fonds pakt dat niet op. Ik snap dat ook wel, want als je inhoudelijk regie gaat voeren, dan kun je je vingers branden. Maar het is jammer. Want nu is het gevaar, dat er over een paar jaar weer een regeling komt voor een andere discipline en niemand zich meer zorgen maakt over de doorwerking van Muziek in elk kind. Zo is het ook met de Plusregeling."

Een provinciaal medewerker: "De constatering dat de Plusregeling een verzameling tamelijk losse bouwstenen is, gold ook al voor het Actieplan Cultuurbereik, dat met een ballonnenwedstrijd werd vergeleken. Verankering van resultaten is inderdaad belangrijk, maar ook lastig. Bij cultuureducatie kan dat eenvoudiger tot stand worden gebracht dan bij amateurkunst. Bij cultuureducatie stelt de provincie als eis dat de vraag van scholen altijd leidraad is. Deze vraag moet voortkomen uit het cultuureducatiebeleidsplan, waarover elke school beschikt. Bij amateurkunst is een structuur, zoals scholen, niet aanwezig. Daardoor is verankering lastiger. Bij verankering moet men eerder denken aan netwerken die tot stand komen. Een provincie kan daarbij samenhang tussen verschillende instellingen stimuleren. Ook een steunfunctie kan helpen resultaten te verankeren."

Een medewerker van een ander fonds doet de suggestie om een klein deel van het budget voor de uitvoering van een regeling te reserveren voor overdracht van de resultaten: "Daar kun je inderdaad het nieuwe instituut dat ontstaat uit Cultuurnetwerk en Kunstfactor voor inschakelen. Maar je kunt het ook aan een particulier bureau als Berenschot vragen. Je kunt ook meerdere partijen laten pitchen voor de opdracht, maar dan vrees ik dat Berenschot het toch van de Kunstfactor wint."

Zelfs gaan enkele aanvragers zo ver, dat zij ervoor pleiten om minder subsidie via de gebruikelijke subsidiekanalen te geven en meer geld te bestemmen voor opdrachten: "Op het gevaar af als een VVD'er te klinken, ben ik een warm pleitbezorger van ondernemerschap. Ik vind dat alleen in uitzonderlijke gevallen een culturele instelling structurele subsidie moet krijgen, bijvoorbeeld een paar musea die een belangrijke maatschappelijke functie hebben en enkele andere groepen die een algemeen belang vertegenwoordigen. Maar laat de overige cultuuraanbieders maar pitchen, laat ze maar opdrachtnemer zijn van opdrachten die door de overheid of door een cultuurfonds zijn geformuleerd. Dat maakt de relatie veel zuiverder en de cultuursector veel minder kwetsbaar. Nu roept hier af en toe iemand dat wij van die subsidieslurpers zijn. Ik wil dan kunnen zeggen: wij voeren gewoon een opdracht uit voor de overheid en daarbij leveren wij in vergelijking met onze concurrenten betere kwaliteit voor een afgesproken prijs of dezelfde kwaliteit voor een lagere prijs. We vinden dat in de wegenbouw heel gewoon of tegenwoordig met de aanbesteding van het openbaar vervoer. Niemand vindt dat BAM een subsidieslurper is omdat zij een weg aanleggen, want ze doen dat in opdracht van de overheid."

Maar collega-fondsen waarschuwen voor de consequenties van een eventueel opdrachtgeverschap. Om de relatie met het veld zuiver te houden is het beter om niet twee petten op te zetten, die van opdrachtgever en die van subsidiegever. Bovendien vergt het veel werk om het opdrachtgeverschap goed te vervullen. Dat kan men beter aan een andere partij overlaten. Anderen wijzen op de juridische consequenties: "Het FCP is een zbo, dus die moet niet als opdrachtgever gaan fungeren."

BIJLAGE 1: OVERZICHT GESPREKSPARTNERS

Stakeholders

Amsterdams Fonds voor de Kunsten	Clayde Menso
Amsterdams Fonds voor de Kunsten	Simone Meijer
Cultuurnetwerk Nederland	Piet Hagens
De Kunstbalie	Jan Stoffels
De Kunstbalie	Alwin Vilé
Fonds Podiumkunsten	Niek vom Bruch
Gemeente Maastricht	Jan Bessems
Gemeente Amsterdam	Fenna van Hout
Kunstfactor	Tom de Rooij
Mondriaanstichting	Joost Vrieler
Nederlands Centrum voor Volkscultuur	Ineke Strouken
Prins Bernhard Fonds	Myra Groenink
Provincie Groningen	Richard Veenstra
Provincie Utrecht	Chantal van Doorn
Provincie Utrecht	Frank Okhuijsen
Raad voor Cultuur	Appie Alferink
SNS-Reaalfonds	Frank Verhagen
VSB-Fonds	Martine Consten

Projecten

Agora Online	Tijs van den Boogaard
Amsterdam Museum	Annemarie van Eekeren
Artiance	Ria de Ridder
Audax Textielmuseum	Bea Nieuwenhuis
Audiovisuele Vereniging Oost Overijssel	W.M. Joosen
Blokfluitensemble Praetorius	Geertje Strijker
Bon Ton	Ron Franken
CASA Achitectuurcentrum	Inge Stevens
De Frisse Blik	Mirna Ligthart
Dekoor Close Harmony Utrecht	Geert Meijering
Dichters in de Prinsentuin	Rolien Scheffers
Dox	Mark Walraven
Erfgoed Brabant	Anne-Wil Maris
Groep Groningen	Bennie Timmer
Foam	Renske de Groot
Fotobond Zuid-Holland	Jan Ros
Freehouse Rotterdam	Ramon Mosterd
Huygens Vocaal Ensemble	Hans Tijssen
Jeugdwereldmuziekfestival	Maria Croes
Keunstwurk	Renee Waale
Koninklijke Harmonie Heerlen	Bert Bremen
Krater	Tessa Van Lier
Kunstbalie	Marijke Blom
Kunst Centraal	Hinke Breimer
Kunst en Cultuur Gelderland	Arend Nijhuis
Kunst en Cultuur Overijssel	Iris Offringa
Liteside	Gail Pilgrim
Muiderslot	Ida Schuurman
Museum Jan Cunen	Aafke De Bruijn
Museum Het Valkhof	Odette Straaten
Music Hall	Maurice Schmitz
Muziekkring De Veluwe Cantorij	Klaaske de Vos
Nowhere	Michel De Rooij
OMSK	Bart Kusters

Operette&Musicalvereniging Sempre Sereno	Timo Hamers
OZAN	Ersin Seyhan
Parels voor de Zwijnen	Saskia Huybrechtse
Pink Sweater Productions	Doeko Pinxt
Regionaal Mandoline Orkest Drenthe	Olga Spijkerman
REL Accordeonorkest	Tim Fletcher
REL Accordeonorkest	Annoesjka Fletcher
Solos	Marjoes Corsten
Solos	Marcus Peters
Stichting Altays	Altay Demirci
Stichting Hoog	Janneke Vens
Stichting Peerd	Ron Glasbeek
Streetlab	Egbert Fransen
STRP	Vivian Van Gaal
Theater Mantaan	Karin Horst
Theaterschip Deventer	Erik-Jan Post
Vereniging Vrijwillige Molenaars	Reinier den Uijl
Verhalis	Jeroen Neus
Vocal Pop & Jazz Gelderland	Jannie van Velzen
Zuidelijk Toneel Hollandia	Jantine Hoekstra

BIJLAGE 2: VRAGENLIJST INTERVIEWS PROJECTEN EVALUATIE PLUSREGELING

Plusregeling

1. Wat was de kern van uw project? Wat wilde u er mee bereiken?
2. Waarom koos u ervoor een aanvraag voor de Plusregeling in te dienen? Hoe bent u op de hoogte gekomen van de Plusregeling? Wie hebben u gestimuleerd om een aanvraag in te dienen?
3. Kon u makkelijk aansluiten bij de doelen en criteria van de Plusregeling? Op welke aspecten wel en niet?
4. Heeft u uw project anders vorm gegeven door de voorwaarden die vanuit de Plusregeling aan projecten worden gesteld? Heeft de Plusregeling een impuls gegeven aan de voorgenomen activiteiten? Had u zonder de Plusregeling deze activiteiten ook in deze vorm ontplooid?

Fonds Cultuurparticipatie vs. andere financiers

5. Heeft u ook bij andere fondsen/ subsidiegevers een aanvraag ingediend? Welke waren dat?
6. Wie hebben uiteindelijk dit project meegefinancierd en met welke bedragen? Hoe was het (financiële) draagvlak binnen de eigen gemeente/ provincie?
7. Hoe belangrijk was achteraf gezien de bijdrage vanuit de Plusregeling? Waarom? Waaraan is dit geld met name besteed?
8. Hoe zou het project er hebben uitgezien zonder bijdrage van het Fonds?

Actieve cultuurparticipatie

9. De Plusregeling is bedoeld voor actieve cultuurparticipatie. In welke mate sloot dat aan bij uw project?
10. Hoe gaf u inhoud aan het begrip 'actieve cultuurparticipatie'? Wie waren de beoogde doelgroepen?
11. Eventueel doorvragen op andere begrippen, zoals 'talentontwikkeling' en 'educatie': Wat verstaat u daar onder in het kader van dit project? Hoe heeft u daar inhoud aan gegeven?

Procedure

12. Hoe kijkt u terug op de procedure van de Plusregeling en het proces van aanvragen, beoordelen, toekennen en evalueren? (ook in vergelijking met andere financiële regelingen waarmee u ervaring heeft)
13. Heeft u ter voorbereiding van uw aanvraag de Plusregeling zorgvuldig bestudeerd? Was de regeling duidelijk voor u?
14. Welke verbeterpunten heeft u vanuit de eigen ervaringen voor toekomstige regelingen van het Fonds?
15. Wat zou u anderen adviseren over het gebruik van de Plusregeling?

Afronding project

16. Is uw project achteraf gezien helemaal geslaagd in zijn opzet en doelstellingen? Wat waren de resultaten? Waar kan men dat aan zien?
17. In hoeverre en op welke wijze is actieve cultuurparticipatie gestimuleerd? Waar kan men dat aan zien?
18. Hoe werden de aanpak en/ of de resultaten van het project verankerd? Is er sprake van een vervolg of follow-up? Of was het achteraf gezien een eenmalige activiteit?
19. Heeft het project uitstraling gehad op initiatieven van andere organisaties? Kunt u daar voorbeelden van geven?
20. Heeft het project een blijvende invloed gehad op de programma's en het beleid van uw organisatie gericht op bevordering van actieve cultuurparticipatie? waarin komt dat tot uiting?
21. Wat vond u van de wijze waarop u verantwoording moest afleggen over de besteding van de subsidie? Heeft u behoefte aan een andere wijze van (horizontale) verantwoording afleggen en/ of presentatie van de resultaten?
22. Was dit uw laatste aanvraag bij het FCP of hebt u sindsdien nog een aanvraag ingediend of bent u van plan dat dit jaar (weer) te gaan doen?

BIJLAGE 3: CHECKLIST VRAGEN NIET-GEHONOREERDE PROJECTEN

1. Wat was het plan waarvoor u een aanvraag indiende?
2. Waarom daarmee bij het Fonds voor Cultuurparticipatie aangeklopt? Waarom de Plusregeling?
3. Waarom dacht u dat u (goede) kans maakte?
4. Bij welke criteria dacht u aan te sluiten? Had u zelf al aarzelingen?
5. Wat vond u van de onderbouwing van de negatieve beslissing door het Fonds? Begreep u het? Was de argumentatie duidelijk?
6. Heeft u er van geleerd voor een volgende aanvraag?
7. Zou u achteraf gezien de aanvraag anders hebben ingediend?
8. Is het project ondanks de afwijzing doorgegaan? Waarom wel/ niet?
9. Hoe kijkt u achteraf tegen het Fonds aan?